BABALARDAN OĞULLARA NASİHATLER

Değerlerin değiştiği bir dünyada değişmeyen şey

Baba Nasihati

"Bir baba çocuğuna güzel ahlâktan daha değerli bir miras bırakmış olamaz."

Hz. Muhammed (s.a.s.)

Ahmet TÜRKAN
MBA

Ağustos – 2021

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Dünya genelinde sanal sınırların kalkması ve iletişimin sınırlarının savrulduğu diğer manada globalleşen dünyada evlatlarımıza yaşam kodlarını, iman ve ahlak, algı ve yapılarımızı nasıl aktarıp, geleceğe geçmişi ile bağları sağlam, ama geleceğe de yön verebilecek gençler ya da nesiller yetiştirebilecek miyiz? Yoksa sadece izleyip kendi haline mi bırakacağız?

Ülkemizde özellikle Cumhuriyet ile birlikte Kur'ân yazısının değiştirilip ve yerine Latin yazısının konmuş olması ile Kur'an dili büyük ölçüde hayatımızdan çıkmış iken, Laiklik yaklaşımı ile dini; aile ve sosyal hayatın dışına itmiş bir yaşamı benimsemişken bu disiplini nasıl sağlayacağız? Osmanlıda Tanzimat ile birlikte yaşanan Batıya evrilme ve akabinde batı ahlakının içimizde gelişmesi sonrası bozulan aile ve ahlaki düzeni yeniden ihdas edebilecek miyiz? Batı; Fransız İhtilali ile din ve ahlak mevhumlarını ayaklar altına alıp tamamen nefsani, haz yüklü, vurdumduymaz bir hayatı hem kendi adına hem de Batı hayranı Osmanlı ve beraberinde İslam toplumlarının içine üfleyip toplum hayatımızı içinden çıkılmaz bir hale yuvarladıktan sonra kendimizi toparlamak mümkün müdür? Halbuki biz Batıyı ekonomik gelişmişlik ve refah düzeyi ile benimseyip kendi ahlaki normlarımızı koruyacağız sanarak benimsemiş ve her şeyi ile kabullenmiştik. Gelinen noktada istediğimiz olmadı. Batının bozuk aile ve toplum yapısı da içimize sirayet etti. Yazımızın değişmesi ile birlikte dilimiz değişti. Kur'an bilinci, İslami anlayış, Nebevi öğreti yerini boş materyalist ve nefsani hazlara terk etti. Aileler ve toplum zarar gördü. Cinsel kimlik kavramları ile toplumun ahlak yapısı tarumar edildi. Fıtrata aykırı ne var ise ilericilik, özgürlük ve refah adına kabul görüp toplumda yayıldı. Cumhuriyetten bu yana yaklaşık 3 nesil geçti. 3 kuşaktır çatışmanın boyutu manevi olmaktan çoktan çıktı. Şimdiki nesiller din algısını kendi ebeveynlerinde taklidi bilgiler ve yarım yamalak öğretiler olarak gördüler. İnanan fakat İslamı yaşamayan nesiller kendi nesillerinden ne bekleyebilir? Kuşak çatışması ya da yeni nesillerin beklentileri bambaşka mecralara yuvarlanıp savrulmuşken, Vatan, Millet, Devlet ve Bayrak kavramları boş slogan halini almışken nasıl geri gelip manevi yaralarımız saracağız? Yeni nesil taleplerini komşu marketlerle, ya da komşu şehirler ile sınırlandırmıyor. Dünyanın herhangi bir yerinde yeni piyasaya çıkmış her ne var ise tedarik edip hazzını yaşama peşinde. Özellikle 18-25 yaş arası genelde Üniversite öğrencileri; aileden tam bir şeyler öğreneceği bir zamanda tamamen farklı bir kültürün içine girip, eğitilmeden her şeyi bildiğini sanarak bambaşka bir yapıya savrulmuş durumda. Sınırların olmadığı, devletlerin olmadığı, sınırsız özgürlüklerin olduğu bir hayat hayal ederken, nefsi duygularına dur demenin anlamsız olduğunu düşündükleri bir dönemde bu çıkmazdan nasıl çıkarız? Nebevi öğretilerin tekrar kazanılması, Kur'an ahlakının tekrar gönüllerde ve İman kalesinde yer etmesi nasıl sağlanır?

Silkelenip öze dönmek ve teknolojik gelişmeleri ahlak ve erdem hamuruna katıp yoğurmak ve genetiği değiştirilmiş toplumlardan saf, arı duru bir topluma geri dönebilir miyiz?

Günümüz dünyasını saran ve toplumları nasıl etkileyeceği, neticesinin ne olacağı şu anda kestirilemeyen Covid salgınının akabinde nasıl bir dünyaya evrileceğiz? Bir sürü paranoyak bilişim ürünün, insan ve aile yapılarının tek elden kontrol edileceği söylenen projelerin, sürü bağışıklığı denilerek toplumların sürüleştirilmeye çalışıldığı gizli planların ardını görüp nasıl özümüzü muhafaza edeceğiz, ya da özümüze dönebilecek miyiz? Bu çalışmamızı Kur'an-ın nesiller arası çatışmalara nasıl baktığını, Nebevi öğretinin hangi mecrada geliştiği, Nebevi

öğretiden ders almış kuşakların bilgi paylaşımını konu ettiğim çalışmamı acizane istifadenize sunmak istiyorum. Yoksa anlamsız yeni adı ile Z kuşağı ve gelecek nesiller bu girdaptan nasıl çıkacak? Belki öze dönüş ilk etapta zor görünebilir, amma ciddi çalışmalar ve planlamalar ile hiç olmazsa anlamsız değerlerin anlam kazandığı bir dünyaya geçiş umudumuz tükenmeden gayret bizden yardım Allah'tan dileklerimle.

ÖNSÖZ

Kuşak çatışması bağlamında nesiller arası bilgi aktarımının ve ahlaki projeksiyonun gelişmesine vurgu yaparak, Nebevi öğreti ve bu minval üzere hayatlarını devam ettirmiş, erdem ve ilim yolunda iyi örnek olmuş önderlerimizin öğretilerinin hafızalarımıza bir kez daha göstermek ve belki sadra şifa olur düşüncesi ile çırpınarak kaleme almaya çalıştım.

Lokman hekim, İmam Gazali, Şeyh Edebali ve Fatih Sultan Mehmet'in Babası II. Murat'ın muhteşem nasihatlerine vurgu yaparak kendi nesillerimize bir yol açmak ve belki de bir nefes aldırmak gayesi ile başladığım çalışmamın hayırlı neticeler vermesini diliyorum. Hayal kurmanın bir işe yaramadığının toplum olarak belki farkındayız, eyleme geçmenin manasını da biliyoruz. Lakin eylemsizlik içinde olduğumuzu da biliyoruz. Toplum olarak sadece izleyici konumundayız. Birileri toplum mühendisliğine soyunurken toplumun kendisi olanları izlemekle meşgul. Önümüze konan teknolojik iletişim araçları ve sosyal medya denen sanal oyuncaklara dalıp gitmişiz. Sürekli paylaşım be beğeni yaparak motive olup bir şeyler yaptığımızı sanıyoruz. İşin acı tarafı, sosyal medya hesabı olmayan nerede ise yok gibi. Aile içinde konuşup sohbet ettiği ne varsa birkaç dakika sonra sosyal medya hesabının reklam kanallarına malzeme oluyor. Yani eviniz dinleniyor. Aslında özeliniz tecavüze uğruyor. Bu işi gönüllü yaptırıyorlar. İnsanlar en mahrem bilgilerini kendi elleri ile paylaşıyorlar. Evinde haremlik selamlık uygulayan aileler bile eşlerinin fotoğraflarını doğum günü veya evlilik yıldönümü gibi sanal mesajlara kurban ediyor mahremlerini çiğnetiyorlar. Sosyal Medya yöneticileri toplumu kendi mecralarına doğru sürüklüyor. Kendi istedikleri konuları paylaşmanıza müsaade ederek açıkça taraf tutuyor. Emperyalistler İslam Ülkelerinde Demokrasi pazarı kurup namusları pis postallarına yem ediyor, acımadan özellikle genç nesilleri katlediyorlar ve ekonomilerini haraç mezat ele geçirip sömürüyorlar. Canını kurtaran kaçıp başka ülkelere sığınmacı oluyor. Geleceğim ne olacak diye düşünmeden. Emperyalist güçlerde zerre miktar insaf yok. Kendi çıkarları için her şeyi yok etmekten çekinmiyorlar.

Sürekli tüketim ve haz çılgınlığını toplumlara empoze ediyorlar. Kurdukları sanal pazarlar ile hizmeti ayağınıza getiriyorlar. Amma insanlığınızı, duygularınızı, aile içi saadetinizi dinamitliyorlar. Yenilenmeye bir kapı açmak ve öze dönmek erdemli insan olmak için haydi kolları sıvayalım.

KUŞAK ÇATIŞMASI NEDİR? NASIL ÇÖZÜLEBİLİR?

İnsanoğlu varlığının nihai amacını anlamak için pek çok yol ve yöntem arayışına girmiştir. Hayatında karşılaştığı ve içinden çıkamadığı her durum için yardımını isteyeceği rehbere de ihtiyaç duymuştur. Toplumla iç içe yaşayan bireyin, ailesi ve grubu içerisinde yaşadığı çatışmalarda bu yardım istenilen durumlardan birine örnek teşkil etmektedir. Çatışmaların pek çok nedeni mevcuttur. Biz bu çalışmamız da çatışmanın sebepleri arasında sayılan kuşak çatışmasını Kur'an-ı Kerim'in ayetleri ışığında, aile ve grup içerisinde yaşanan kuşak çatışması başlıkları altında inceleyeceğiz. Üç bin yıl kadar önce başlayan insanlık tarihinde yaklaşık olarak aynı zaman diliminde yaşayan, aynı çağın şartlarında, benzer durumlarla karşılaşan insan topluluğuna kuşak (nesil) denir. Çatışma kavramı ise genel olarak bireylerin yaşadığı ayrışmalardan meydana gelmektedir. Konumuz olan kuşak çatışması ise; yaşadığı dönem içerisinde sosyalleşmesini tamamlayan bir kuşağın, kendisinden sonra yetişen kuşak ile aralarında vuku bulan sıkıntılardır. Kuşak çatışması sadece bireyler arasında değil, aynı dönem içerisinde yaşayan farklı gruplar arasında da gerçekleşmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de bu kuşaklar bazen grup, bazen kavim olarak nitelendirilir. Bu durumun varlığının aslında insan ile başladığını, her dönemde gerçekleştiğini Kur'an-ı Kerim'de ki ayetlere baktığımızda da görmekteyiz. Bize, durumlar karşısında nasıl tavır almamız gerektiğini, insanların ne durumda nasıl tepki verdiklerini göstererek rehberlik etmektedir. Ayetlerin bize ışık tutması günümüzde yaşanan durumlar karşısında davranış şeklimizi belirleme de yardımcı olmaktadır. Yaşanan çatışma durumunu reddetmekten ziyade, problemi kabul edip, çözüm yoluna gitmek toplumun en küçük yapı taşı olan aile için ve o toplum için büyük önem arz etmektedir.

Kur'an-ı Kerim nüzulü gerçekleştiği zamandan günümüze kadar olan süre içerisinde canlılığını muhafaza etmiştir ve etmeye devam edecektir. Bununla beraber toplumun her türlü ihtiyacına cevap, her problemine çözüm, her verdiği mesajda da anlaşılmak, anlatılmak ve yaşanmak istemektedir. Nitekim her okunduğunda da yeni bir bilgiyi bizlere sunmaktadır. Ancak burada Kur'an-ı Kerim'in evrensel oluşu göz ardı edilmeksizin, tarihsel bir sürece hapsedilmeksizin anlaşılmaya çalışılması daha faydalı olacaktır. Sosyolojinin tarifini yaparken; insan toplumlarını ve o toplumdaki zümreleri, bu zümrelerde meydana gelen toplumsal olayları inceleyen, araştıran bir ilim dalı olarak nitelendiriyoruz Sosyoloji ve Kur'an-ı Kerim zeminleri farklı olan oluşumlardandır. Sosyoloji toplumu etkileyen unsurları ele alırken, geçmişte yaşanan tarihsel olayları anlamamıza yararken ve yaşanan çağı anlamaya yardımcı olurken; Kur'an-ı Kerim insanların dünyada ve ahirette refaha, huzura kavuşmaları için yapacakları görevleri, yapmamaları gereken davranışları, kendilerinden önce gelen toplumların davranışlarından çıkarılması gereken durumları insanlara sunmaktadır. Zeminleri farklı olan bu iki oluşumun ortak bir konusu olduğu yadsınamaz. Kur'an-ı Kerim'in içeriğine baktığımız da aslında sosyolojinin ilgi alanları ile bağlantılı olan pek çok ayet görmekteyiz. Çünkü Kur'an-ı Kerim insanlığa gönderilmiştir ve bununla beraber insanların aralarında olan

toplumsal olaylar doğrultusunda onlara yön göstermiştir. Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda sosyal olayların Kur'an-ı Kerim'de ki ayetler ve özellikle kıssa ve temsiller ışığında aydınlatılabileceğini görmekteyiz. Nitekim Müslüman toplumun hayatına ışık tutmak, anlamak, anlamlandırmak için Kur'an-ı Kerim merkezli bir sosyoloji yapılması gerekmektedir. "Kur'an-ı Kerim'de Kuşak Çatışması" konusunu işlerken öncelik olarak günümüzde de üzerinde durulan çatışma kavramını ele alacağız. Nitekim çatışmanın; fikir, duygu, düşünce ve amaç ayrılıklarından doğduğu bilinmektedir. İnsanın toplumsal bir varlık olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda; çatışmanın da kaçınılmaz olduğunu bilmek durumundayız. Bu yüzden insan ilişkilerinde tam ve noksansız bir uyum söz konusu değildir. Duygu ve düşünceleri birbirinden farklı olacaktır. Yani toplumun herhangi bir konu üzerinde ki entegre durumu ne kadar flu olursa; çatışmanın kendini göstermesi de bir o kadar belirgin olmaktadır. Bir bakıma zayıf olan bütünleşme sonucunda meydana gelmektedir. Çatışma kavramının sözlük anlamına bakıldığında; rakibin boyun eğmesi, yok edilmesi ve toplumsal bir olay karşısında birbirleriyle yarışa girmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bu kavramı; bir konu hakkında birbirini yadsıyan, kabul etmeyen, varlığını reddeden görüş ve fikirlerin meydana getirdiği karışıklık olarak görmekteyiz. Aynı amacı güden insanların birbirlerini devre dışı bırakmak amacına yönelik, bilinçli olarak girdikleri yarış veya mücadele diyebiliriz. Burada akla gelen rekabet kavramının çağrışımı olan bir hedefe yönelme olarak değil, birbirleri ile girdikleri çatışma kavramını ele alıyoruz. Üç bin yıl kadar önce başlayan insanlık tarihinde yaklaşık olarak aynı zaman diliminde yaşayan, aynı çağın şartlarında, benzer durumlarla karşılaşan insan topluluğuna kuşak (nesil) denir. Yaklaşık olarak 25-30 yıllık yaş aralığından oluşan bir kümeyi kapsamaktadır. Sözlük anlamına baktığımızda da aynı şekilde; aynı yaş aralığında ki göbek, nesil olarak karşımıza çıkmaktadır. Yakın bir tarihe kadar kuşak kavramını nesil olarak ele alabiliriz. Ancak başka kaynaklara baktığımız da aslında kuşak kavramının içeriğinin daha geniş kapsamlı olduğunu görüyoruz. Nesil (generation) bu ifade Kur'an-ı Kerim'de 20 kere geçmekle beraber insan gruplarını ifade etmek için kullanılır. Bahsedilen insan grupları; itaatsizlikleri ve yanlışları olan, Allah tarafından helak edilen, yok edilen kesimi ifade etmektedir. Kuşak kavramının en önemli çıktısı olan kuşak çatışması ise yetişmekte olan nesil ile hayatının sosyalleşme kısmının büyük bir bölümünü tamamlayıp, kendisine has bir hayat bakış açısı olan yetişkin nesil arasında vuku bulan anlaşmazlıklardır. Kuşaklar arası çatışma, konuşma biçimi, içerik, giyim kuşam, aile içerisinde ki ilişki davranış tarzı gibi konularla ilgili olarak başlayıp; dünya görüşü, felsefi bakış açısı, dine bakış, farklı inançlara ilgi, siyasal tutumda farklılıklara kadar geniş bir çerçeveyi ele alır.[1]

Amacımız Kur'an-ı Kerim'de ki kuşak çatışmasını aile ile ilişkiden meydana gelen kuşak çatışması ile dini konular ve geleneğe bağlılık sonucu meydana gelen kuşak çatışması konuları bağlamında Kur'an-ı Kerim ayetleri ışığında sosyolojik bir bakış açısıyla ele almaktır.

Araştırmamızın amacı kuşak çatışması konusunu Kur'an nazarı ile ele alıp akabinde babanın evlat üzerindeki rolü ve yapılan nasihatlerin izdüşümlerine örnekler yardımı ile açıklık getirmekti.

Kuşak çatışmasının ne olup ne olmadığı anlaşıldıktan sonra çocuklarımıza yaklaşımımız nasıl olmalı, Resulullah'ın yaklaşım modelini nasıl kendimize rehber yapabiliriz. Yaşanmış

---

[1] Sevde Günçay- Kur'anı Kerim'de kuşak çatışması. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/419572

tecrübelere istinaden tarihe geçmiş önemli nasihatleri hatırlatmak ve bir yol çizebilmek en büyük hedefimiz olacaktır.

Aile ile İlişkiden meydana gelen kuşak çatışmasına ilişkin amaçlar:

Kur'an-ı Kerim'de aile kurumuna verilen önem,

Ebeveyn ve çocuğun birbirleri ile ilişkisinde dikkat etmesi gereken hususlar. Dini konular ve geleneğe bağlılık sonucu meydana gelen kuşak çatışması:

Toplumun sürekli olarak değişime maruz kalması aile müessesesini de etkilemektedir. Bir toplumun kendisinin devamını sağlayabilmesi için aile kurumunun ayakta kalması şarttır. Kuşak çatışması karşısında ebeveynlerin ve çocuklarının yaşadıklarının kolaylıkla atlatılması gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim'de ki ayetlerin ışığında Kuşak Çatışması konusunu ele almak araştırmamızın perspektifi açısından önemlidir.

Kuşak Çatışması; Her durumda farklı şekillerde cereyan eden çatışma durumunun anlamları da çeşitlilik göstermektedir. Aşağıda farklı yaklaşımlara örnekler verilmiştir.

İki veya daha fazla kişiden oluşan yapının (grup, örgüt vb) aralarında gerçekleşen gerilimdir. (Akinnubi, 2012: 169)

Birbirleriyle ilişki halinde olan bireylerin, kendilerine göre birbirleri ile ters düştükleri durumlarda meydana gelen olaydır. (Folger- Poole- Stutman, 2013: 4).

Bir çıkar, güç ve statü yarışıdır. (Karip, 2003: 6).

Bireyler arasındaki beceri ve yetenek, kişilik özelikleri, bir olay karşısındaki algılama durumları, değerler ve ahlaki yargıları ve psikolojik durumlarındaki farklılık çatışmaya sebebiyet verebilir (Ceylan- Ergün- Alpkan, 2000: 43)

Kuşak (nesil) olarak adlandırdığımız kavram yaklaşık olarak 30 ila 40 yıllık bir dilimin sona ermeden başka bir dilimin, daha doğrusu başka bir topluluğun yaşam şeklinin ortaya çıkmasıdır. Ancak bu değişim süreklilik arz eden bir değişimdir. Her sosyolojik olay kendisine hazırlanan zemin ile meydana gelmektedir. Doğal olarak hızla gelişen ve büyüyen toplumlarda, geçen her gün, insanların yaşam biçimlerinde değişime sebebiyet vermektedir. İhtiyaçlara binaen ortaya çıkan yenilikler ise bahsedilen 30 ila 40 yıl önceki durumdan çok çok farklıdır. Kuşak çatışması dediğimiz durum da tam olarak bu noktada meydana gelmektedir. Özellikle genç kesimin daha çok ergen olarak adlandırılan kesimin, annesi – babası, akrabası, hatta kısmen kendisinden 3- 4 yaş büyük olan abisi veya ablasıyla yaşamış olduğu çatışmadır. (Çakar: 2014).

Çocuğun ailede kendisinden büyük olan insanlarda yaşadığı durum, bulunduğu yaş ile bağlantılı olsa da, daha çok gerçekleşen duruma farklı açılardan bakmaları sonucunda oluşur. Yaş çatışmasından değil, fikir çatışmasından kaynaklanmaktadır. Çatışma bir bakıma ilerlemenin, gelişmenin habercisidir (Casiadi, 2017: 33).

Kuşak çatışması zeminini ikiye ayırabiliriz. Bunlardan ilki bireysel nedendir. Yani genç bireyin kendisini ispatlama, kendisi fark ettirme çabasıdır. Bu da toplumun gidişatına uygun bir şekilde olur ya da aykırı davranarak kendisini ispatlama çabasıyla olur. Diğer bir neden ise; teknolojik gelişmeler, değişen çağ, değişen yaşam biçimleri, savaşlar, devrimler, eğitim alanındaki sürekli değişim bunlar arasında sayılabilmektedir.

Kuşak (nesil) kavramının başka bir anlamına geldiğimizde Kur'an-ı Kerim'de insan grupları olarak ele alındığı görmekteyiz. Bu insan grupları nitelendirilirlerken kendilerine gönderilen peygamberlerin isimleri ile anılmaktadırlar. Hz. Nuh (as), Hz. Lut (as), Hz Hud (as)'ın kavimleri, buna örnek olarak verilebilmektedir (McAuliffe, 2002: 292). [2]

[2] A.g.e.

Kur’an-ı Kerim’de Kuşak Çatışması.

Genel olarak kuşak çatışmasının nedenleri pek çok kategori altında toplanabilir. Bunlar arasında en önemli olarak gösterebileceğimiz neden; ebeveyn ve genç kuşakların farklı zaman ve mekânlarda toplumsallaşmasıdır. Bununla beraber kırsal kesim ve kentsel kesimde yaşayan insanların değer yargılarının, ekonomik özgürlüklerinin farklılığı da sayılabilir. Aile içi ilişkide ki eksiklik, duygudaşlık kuramama, gencin psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik alanlarında meydana gelen değişimin derinliği çatışmayı büyük oranda etkilemektedir. Genel nedenlerden özel nedenlere gelindiğinde gencin ailesinin beklentisini karşılayamaması olduğu görülür.

Yapılan araştırmalarda gençlerin;

1-Özgürlüklerinin kısıtlanmasında

2-Hayatında yapacağı seçimlerine karışılmasında (eş seçimi, arkadaş seçimi, kıyafet seçimi)

3-Okul ve ders çalışma sorunsalında

4-Eğlence anlayışlarında

5-Ebeveynlerin genç üzerinde beklentilerinin yüksek olmasında

6-Kıyaslanma yapılmasında

7-Toplum içerisinde rencide edilmesinde

8-Dini konularda yaşanan anlaşmazlıklar gibi konularda aileleri ile problem yaşadıklarını görmekteyiz.

Olumsuz olarak bir algı oluşumuna sebebiyet veren çatışma, bir bakıma doğal olan yapının işleyişidir. Kuşak çatışmasının toplumsal gelişime ve değişime yol açma, yön gösterme gibi pozitif bir yönü de mevcuttur. Sosyologlar çatışmanın bu yönünü de dile getirmektedirler. Geleneksel yaşam tarzını benimseyen kuşağın, yeni bir yöntem geliştirerek hayatına devam eden genç nesile karşı ön yargılı oluşu; aslında kişinin eskiyi ve yeniyi görerek yeni bir sentez oluşturmasına sebebiyet vermektedir. Yani gelişimine katkı sağlamakla beraber, hayatlarında yeni bir pencere açmaktadır.

Tarihsel dilimde gerçekleşen olaylara baktığımızda; eski bir düşünce tarzına, yaşayış biçimine karşı yapılan ayaklanmalar doğrudan sosyal hayata, düşünceye, bilim ve sanata getirisi olmuştur.

Kuşak çatışmasının Kur’an-ı Kerim’de insan grupları arasında gerçekleştiğini de dile getirmiştik. Bu çatışmanın nedenleri arasında ise; güç mücadelesi, statü farklılığı ve iletişim eksikliği sayılmaktadır.

Kuşak Çatışmasının Yaşanmaması İçin Önlemler

- *Kuşak çatışmasının yaşandığı yerler;*

Aile içinde gerçekleşen çatışma ve gruplar arasında gerçekleşen çatışmadır. Öncelikle olması gereken çatışmanın insanlığın varlığı kadar normal olduğunu kabule etmektir. Kabul edilmesi, yaşanacak çatışmanın zararını en aza indirgeyecektir. Bu hep grup arası çatışmasında hem de aile içinde problem oluşmaması için önem teşkil etmektedir. Aile içinde gerçekleşen çatışmada öncelikle ebeveynlerin sakinliğini koruması gerekmektedir. Yaşanan her durum kişiye özeldir, biriciktir. Unutulmamalıdır. Yaşanan olayın görünen kısmıyla beraber görünmeyen kısmı da ele alınmalıdır. Karşı çıkılan, çatışmaya sebebiyet veren durumun incelenip araştırılması gerekir. Karşılıklı iletişimin oluşumu sağlanmalıdır. Karşılaştırma, kıyaslama yapılarak çözüme gidilmemelidir. Ebeveynin ve çocuğun konuşma üslubuna dikkat etmesi gerekir. Çatışmanın yaşanmaması karşılıklı etkileşim ile mümkündür. Aile içerisinde ki tüm bireylerin yaşanan her durum hakkında hassas davranması gerekmektedir. Toplumun sürekli değişimi, yeni durumları yüzeye çıkaracaktır. Bu yüzden kuşak çatışmasının tamamen ortadan kalkması söz konusu olmamakla beraber, yaşanan çatışmanın en aza indirgenmesi için birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir.

- *Aile ile İletişimde Meydana Gelen Kuşak Çatışması*

İnsan hayatı hiçbir zaman stabil olarak devam etmemektedir. Durağan olmayan yaşantı, zaman içerisinde sürekli olarak değişime maruz kalmaktadır. Değişen toplum, en küçük yapı taşı olan aileyi de etkilemektedir. Aile; insan türünün devamını ve sürekliliğini sağlayan, bireyi topluma hazırlanmasında ilk olarak görevi üstlenen, toplum içerisindeki tavır ve davranışlarında belli çerçeve sunan ve en önemlisi kuşaktan kuşağa kültür aktarımını sağlayan bir kurumdur. Kur'an-ı Kerim'de Kuşak Çatışması önceki kuşaktan devraldığı bilgiyi farklı şekillerde yapılandırır, kullanmaya başlar bu şekilde sosyalleşir. Ancak bazı bilgilerin kullanımı tercih edilmez ve unutulmaya yüz tutar. Unutulmaya yüz tutan bilgiler, gelenekler, değerler veyahut davranışlar ebeveynler tarafından hoş karşılanmaz. Bunun sonucunda ise önce ailede daha sonra toplumda çatışmalar meydana gelir. Bahsettiğimiz kuşak çatışmasının oluşum yeri olarak, toplumun en küçük yapı taşı dediğimiz aileyi gösterebiliriz. Ailenin yaşadığı çevre ve sahip olduğu olanaklarda çatışmanın gerçekleşmesinde önemli rol sahibidir. Geleneksel – kırsal kesimde yaşamlarını sürdüren aile, şehir olanakları ile tanıştığı zaman daha çok değer yargıları ve yaşam biçimler ile ilgili sorgulama başlatır bunun sonucunda değer yargıları kişilerin hayatlarındaki tesirini kaybetmeye başlar. Şehir hayatına adapte olunmasıyla tamamen geleneksel- kırsal kesim dediğimiz aile yapısından uzaklaşılır şehir hayatının getirisi olan yargıları kabul edilmeye başlanır. Aile içerisinde birinci nesil olarak adlandırabileceğimiz anne-baba, dede-babaanne gibi bireyler, kırsal kesimlerin değer yargılarını devamını sağlamak isterken, İkinci nesil olan genç kuşak daha çok şehir hayatının getirisi ile yaşamlarını sürdürmek isterler. Şehir hayatının getirilerinden olan eğitimin ve insanlarla sosyalleşme olanağının yüksek oluşu aradaki o çatışmanın derinleşmesine sebebiyet vermektedir. Çatışmanın oluşumunu tek yönlü olarak dile getirmek pek doğru olmayacaktır. Kuşak çatışmasının sorumlusu çocuktur ya da kuşak çatışmasının sorumlusu ebeveyndir demek gibi bir şansımız mevcut değildir. Her ne kadar aralarında vuku bulan bir durum söz konusu ise de ebeveyn tarafından çocuk, çocuk tarafından ebeveyn suçludur.

- *Kuran'ı Kerim'de Aile Kurumuna Verilen Önem*

İnsanın duygusal olması yanında irade edebilme özelliğinin olması, onu diğer canlılardan ayıran bir özeliktir. Toplum içerisindeki hal ve tavırları ise yaşamını beraber sürdürdüğü insanlardan ayıran özelliğidir. Bu açıdan bakıldığı zaman da içerisindeki yerini belirlemesini sağlayan kurum ailedir. Toplumsal hayatı oluşturan unsurlar (siyaset, hukuk, din v.b.) varlıklarını aile kurumu sayesinde devam ettirebilmektedirler. Bir toplumun hayati damarlarından birisidir aslında aile. Bir toplumun devamının sağlanması için "aile" olması gereken en büyük gerekliliktir. Toplumun; psikolojik, sosyolojik ve ahlaki olarak ihtiyaçları ancak ailenin varlığı ile düzene girebilir ve karşılanabilir. Gelecek yeni neslin gözetmesi gereken bazı ahlaki normlar, aile sayesinde aktarım gerçekleştirir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Nisa Suresinin 25.ayetinde de, ahlaki normlar gözeterek bir hayat tarzının benimsenmesi gerektiği vurgulanmıştır. İnsanların sevinç, hüzün ve üzüntülerini paylaşma gereksinimi mevcuttur. Bu müessese, bu gereksinimlerin beraber atlatıldığı, birlik olunup üstesinden gelindiği yer olması hasebiyle önem taşır. Aynı zamanda aile, güven duygusunu temin ettiği yer dışında dini konularda yardım alındığı en önemli kurumdur. Bu denli önemli olan müessese için Kur'an-ı Kerim'de zikredilen ayeti burada kullanmak gerekecektir. *"İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır" (Rum, 30: 21).*

Kur'an-ı Kerim'de ailelerinden bahsedilen pek çok peygamber vardır. Bunlar arasında Hz. Nuh ve Hz. Lut'un inanmayı reddeden eşlerinden, Hz. İbrahim'in iki eşinden, Hz. Zekeriyya ve hanımından bahsedilmiştir. İlk İnsandan son peygambere kadar bahsedilen aile yapısı sonradan şekillenen bir kurum olarak değil, insanlığın oluşumundan bu zamana kadar mevcut olduğuna işaret etmektedir. Bireyin birbirleri ile yardımlaşma konusunda ailesine, akrabasına öncelik vermesi gerekmektedir. Nitekim ihtiyaç halinde de ilk olarak kendi ailesine gitmektedir. Ailesinden yardım istemektedir. Bulunduğumuz toplum itibariyle kişinin akrabasına, ailesine öncelik tanıması da gerekmektedir Kur'an-ı Kerim'de akrabalık bağlarını yerine getirmeyi mutlak surette emretmiştir. *"Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir (Nisa, 4: 11)*. Aksi durumda toplumda huzursuzluk meydana gelecektir. Başka bir ayette soru ile muhatabının dikkati çekilerek *"Demek, yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarını koparacaksınız öyle mi?" (Muhammed, 47: 22)* diyerek aile ve akrabalık bağlarının önemini dile getirmiştir.

Bireyin toplum içerisinde söz sahibi olabilmesi için, toplumda kendisine yer edinebilmesi için, sosyalleşmesi için gerekli olan şartları aile müessesesi sağlamaktadır. Toplumun kabul görmüş olduğu ahlaki normları, kültür aktarımını sağlayan aile yapacaktır. Bu sebepten ötürü aile müessesesi çok büyük önem arz etmektedir.

- *Ebeveyn ve Çocuğun Birbirleri ile İlişkisinde Dikkat Etmesi Gereken Hususlar.*

Kur'an-ı Kerim'de kuşak kavramları (Zürriyet, nesil) نسل, ذرية kelimeleri ile ifade edilmektedir. Nesil kelimesi birbiri ardınca gelen soy kelimesini de ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'e baktığımız da aile içi ilişkinin önemsendiğini, bireylerin birbirlerine tavır ve hareketlerinin nasıl olması gerektiği işlenmektedir. Aile içerisinde ki ilişkinin sağlıklı olması açısından çocuğa verilen uyarıcıların ve sunulan tekliflerin ne derece onunla ilgili olduğunu ona hissettirmek önemlidir ve göz ardı edilmemelidir. Emir kipi kullanmak yerine daha çok

ılımlı yaklaşarak çocuğa durumu hissettirmektir. Aile içerisinde ki çatışmanın en aza indirgenmesi için çocuğun ebeveyni üzerinde takınması gereken tavırlar vardır. Rum Suresi'nde bahsedilen sevgi ve saygı aile içerisinde ki en önemli noktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim çocuğa ebeveynine nasıl davranması gerektiğini, anne-babasına karşı taşıdığı sorumluluğa dile getirirken şu ifadeleri kullanmıştır: *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi yanında yaşlanırsa onlara "öf!" bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle" (İsra, 17: 23)* Bu ayetle beraber Kuran'ı Kerim'de 31. Sure olan Ahkâf Suresinin 15.ayetinde: *"Biz insana anne babasına iyi davranması gerektiğini emrettik. Annesi onu ne zahmetle doğurdu. Onun taşınması ve sütten kesilme süresi 30 aydır. Nihayet olgunluk çağına gelip, kırk yaşına varınca şöyle der: "Bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın Salih amel işlememi bana ilham et. Neslimi de salih kimseler yap. Şüphesiz ben sana döndüm. Muhakkak ki sana teslim olanlardanım." (Ahkâf, 31: 15).* Bu ayette de çocuğun annesine neden iyi muamelede bulunması gerektiği dile getirilmiştir. Çocuğun ebeveyni ile konuşmasında daha dikkatli olması gerektiğini, saygı çerçevesinde herhangi bir sıkıntısı varsa çözüme ulaştırması gerektiğini dile getirmiştik. Hz. İsmail'in babası Hz. İbrahim ile konuşma şekli olumsuz gibi görünen bir durumda dahi saygısını yitirmediğini bize göstermektedir. Aile içerisinde gerçekleşen çatışmanın önüne geçmek için birtakım şartlardan bahsetmiştik. Ancak değişim devam ettikçe, önüne geçilmeye çalışıldıkça çatışma yine de devam edecektir. Kur'an-ı Kerim'e baktığımız da aile içerisinde anne – babaya karşı tavırda sadece iman konusunda çatışma durumuna ruhsat vermiştir. *"Eğer hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığı bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünya da onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim." (Lokman, 31: 15).*[3]

[3] A.g.e.

GENÇLER NASIL İRŞAD EDİLMELİ

Hz. Peygamber, bir iletişim ilkesi olarak insanlarla -özellikle gençlerle- empati kurmuş ve kurmalarını öğütlemiştir. Nitekim yüce Allah, Resulünü *"Andolsun, içinizden size öyle bir peygamber geldi ki, sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir; size düşkün, mü'minlere şefkatli, merhametlidir"* şeklinde tanıtmış, sonra kendisine, *"Ben de sizin gibi bir insanım"* demesini emrettiği Elçisinin empatik tavrına dikkat çekmiştir. Hz. Peygamber de bir hadis-i şerifinde inananların, birbirlerini ve hissettikleri duygularını karşılıklı olarak anlamaya çalışmalarını isteyerek*: "Allah'a yemin ederim ki, bir kul kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe tam iman etmiş olamaz"* buyurmuştur. Bu sözü ile o, kendisini bir başkasının yerine koymasını ve buna göre değerlendirme yapıp insanları anlamaya çalışmasını bilmeyen bir kişinin sağlam bir inanç sahibi olamayacağına dikkat çekmiştir. Dolayısıyla gençlerin irşadı noktasında bu hususa çok dikkat edilmesi gerekir. İnsanlarla –özellikle gençlerle- iletişim kurmanın en sağlıklı yolu sevgiyi önceleyerek iletişim kurmaktır. Sevgi, pek çok kapalı kapıları açmanın en sağlıklı anahtarıdır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki: *"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız."*

İnsanların bilhassa gençlerin değer verdikleri şeylere saygılı davranmak onlarla iletişimi daha çok kolaylaştırır. Nitekim Ayet-i Kerime'de yer alan *"Onların Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki, onlar da bilmeyerek sınırı aşıp Allah'a sövmesinler!..."* şeklindeki uyarı bu noktanın önemini daha çok vurgulamaktadır. Bu yüzden bireyin değer verdiği kişisel inancına, düşünce ve kanaatine peşinen saldırmak, aradaki bağı koparır. Kişi yeteneğinin takdir edilmesinden hoşlanır. Özellikle gençler bu noktada daha da hassastırlar. Yeteneklerinin takdir edilmesi kendileriyle iletişimi kolaylaştırır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), askeri başarıları ile ünlü olan Halid b. Velid'e Allah'ın kılıcı anlamında *"Seyfullah"* demiş, yetenek ve başarısını takdir etmiştir. Böylece onura edilen genç aldığı öğütleri daha bir dikkatli dinler ve benimser. Dostlukları pekiştirmenin önemli bir yolu hediyeleşmektir. Özellikle gençlere hediye verildiğinde bir bakıma kendilerini önemsenmiş addediyorlar. Nitekim Hz. Peygamber, dostlukları kuvvetlendirme, sevgiyi pekiştirme ve gönül kazanma adına hediye vermiş ve almıştır. Böylece bir kısım insanları İslam'a yönlendirme, muhtemel kötülüklerini önleme gibi faydalar sağlamış başarılarını da ödüllendirme yoluna gitmiştir. Bir defasında genç sahabi Cabir'den devesini satın almış, parasını ödedikten sonra almış olduğu deveyi ona hediye etmiştir. Etraftaki insanlara faydalı olmanın bir yolu da olumsuzluklara karşı sabırlı olmaktır. Aksi takdirde irşattan sonuç alınmaz. Nitekim Ayet-i Kerime'de şöyle buyurulmaktadır: *"Nice peygamberler var ki, kendileriyle beraber birçok Allah dostu çarpıştı da bunlar Allah yolunda başlarına gelenlerden yılmadılar, zaafa düşmediler, boyun eğmediler. Allah, sabredenleri sever."*

Yukarıdaki ilkelere uygun bir irşad yapabilmek için şu hususlara dikkat etmek gerekir:

a. İrşad için kürsüye çıkanlar, ya da söz söyleyenler tarafından kurulan cümleler, meramı ifade etmeli; ağdalı, anlaşılmaz üsluptan kaçınılmalıdır.

b. Verilen temsil ve örnekler, son derece makul ve asrın gerçeklerini ifade etmelidir.

c. Mevcut gençliğin, “günümüz insanı” olduğu gerçeği unutulmamalı; dolayısıyla birkaç asır öncesine götürülerek o dönemin insanıymış gibi seslenilmemelidir.

d. Hitap cümlelerinde muhatabı kişiselleştirmekten kaçınılmalıdır.

e. Dengesiz ve abartılı ses tonu gençle irtibat kurma önünde büyük bir engeldir.

f. Kullanılan sözcüklerin karşı tarafta makes bulmasına dikkat edilmelidir.

g. Zaman yönetimi son derece önemli bir problemdir. Kitlenin seviyesi, meşguliyeti, eğitim durumu göz önünde bulundurulmalı; kültürel ve özel koşullara riayet edilmelidir.

h. Gençlerin beklentileri tespit edilerek bu hedef kitlenin kazanılması için baş vurulacak yöntemler ortaya konmalı ve uygulanmalıdır.

i. Toplumunun önemli bir kesimini teşkil eden gençliğin korunması, güvenilir ve sağlam bilgilerle donatılmasına bağlıdır. Bu bağlamda doğru İslamiyeti doğru ifadelerle doğru bir şekilde anlatmak ehemmiyetli bir görevdir.

Nebevî usul ve üslupla muhatap alınan gencin sahip olacağı vasıfları şu şekilde sıralamak mümkündür; böyle bir genç:

a. İdeal sahibi olur. Yüce Allah’ı tazim edip O’na itaat etmeyi ana hedef seçer. Kuşkusuz Allah’ı tazim etmek O’na iman etmeyi ifade eder. Bu da ihlaslı bir eda ile O’nun Resulünün sünnetine tabi olmayı sonuç verir.

b. Halka hizmet ve şefkat etmeyi temel ilke edinir. Şüphesiz; halka hizmet, yeryüzünü, özellikle bulunduğu yeri imar etmek ve adâleti hâkim kılmakla gerçekleşir. Şefkat ise onlara acımak ve sırat-ı müstakimi bulmalarına katkı sağlamaktır.

c. İlmin önemini kavrar; her gün ilerlemek için İslam’ın ve Müslümanların faydasına olan ilimlerde ilerlemek gerektiğinin farkına varır.

d. Hz. Peygamber’i bütün yönleriyle tanımaya çalışır; ölçüsü Kitap ve Sünnet olur.

e. Dengeli ve ölçülü olur. İfrat ve tefritten sakınır. İlim-amel, madde-mana, beden-ruh, dünya-âhiret dengesi kurmaya çalışır.

f. Plânlı ve programlı çalışma şuurunu elde eder.

g. Hayatta başarılı olmanın yolun İlahî, Nebevî ve Kur’ânî ahlak ile ahlaklanmaktan geçer.

h. Okumaya vakit ayırır. Bilginin değerli olduğunu ve bunun ancak okumak ve etüd etmekle elde edildiğini bilir.

i. Günlük ibadetlerini ihmal etmez.

j. Salih arkadaşlar, sadık dostlar edinir. Hz. Peygamber’in *“İnsan, dostunun dini üzere hareket eder. O halde her biriniz dost edineceği kimseye baksın!”* sözünü unutmaz. Kişinin, dostunun yaşayışından etkilendiğini bilir ve edineceği çevreye dikkat eder.

k. Yanlışta ısrar etmez; Allah'ın bağışlayıcı ve affedici olduğunu bilir. Yüce Allah'ın *"Şu da muhakkak ki ben, tövbe eden, iman eden ve sâlih amel işleyen, sonra doğru yolda giden kimseyi bağışlarım"* buyurduğunu unutmadığı gibi; Hz. Peygamber'in de *"Kim istiğfâra yapışırsa, Allah ona her darlıktan bir çıkış, her üzüntüden kurtuluş ihsan eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır"* hadis-i şerifini de hatırdan çıkarmaz.[4]

[4] http://ilahiyat.harran.edu.tr/assets/uploads/sites/58/files/peygamberimiz-ve-genclik-sempozyum-tebligler-kitabi-29122018.pdf

LOKMAN (A.S.)’IN OĞLUNA NASİHATLERİ

Hazret-i Lokman ilim ve hikmetiyle dillere destan bir zattır. Bunun içindir ki, kendisine Lokman Hakîm, denmiştir. Hz. Lokman, ismi Kur'ân-da da geçen, peygamber veya veli olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmayan bir mânâ büyüğüdür.

İslâm tarihinde Hazret-i Lokman'ın hikmetli sözleri, vecizeleri, öğütleri ve tavsiyeleri meşhurdur.
Hafs bin Ömer'in rivayetine göre, Hz. Lokman yanına bir torba hardal tanesi koyarak oğluna öğüt vermeye başlar. Her öğüt verdikçe torbadan bir hardal çıkarır. Sonunda torbadaki hardal tükenir ve oğluna da şöyle der:

"Ey oğul, sana o kadar öğüt verdim ki, şayet bu öğütler bir dağa verilseydi, dağ yarılırdı."[5]
Hz. Lokman'ın Saran ismindeki bu oğlu babasının verdiği bütün öğütlere uymuştu.
Lokman Aleyhisselâmın hikmetli sözlerinin asıl kaynağı Kur'ân-ı Kerimdir.
O halde Kur'ân-ı Kerimde yer alan bu öğütler tefsirlerde de genişçe bulunur. Cenab-ı Hak, Hazret-i Lokman'ın dilinden bu sözleri şu âyetlerle (meâlen) beyan buyurur:

Allah'a ortak koşma
"Hani Lokman oğluna öğüt verirken demişti ki, 'Oğlum (ey oğul!) Allah'a ortak koşma. Muhakkak ki şirk pek büyük bir zulümdür.
Allah her yaptığını ortaya çıkarır
"Oğlum, eğer yaptığın iş hardal tanesi kadar bile olsa ve bir taş içine girse, Allah onu ortaya çıkarır. Muhakkak ki, Allah en gizli işleri bütün inceliğiyle bilir, O her şeyden hakkıyla haberdardır.

Namazını dosdoğru kıl
"Oğlum, namazını dos doğru kıl. İyiliği tavsiye et, kötülükten sakındır. Başına gelene sabret. Şüphesiz ki bunlar uğrunda azim ve sebat edilmeye değer işlerdendir.

Kasılarak yürüme, yavaş konuş
"Gururlanıp insanlardan yüzünü çevirme. Yeryüzünde kasılarak yürüme. Çünkü Allah büyüklük taslayan ve övünenleri sevmez.
"Yürüyüşünde mutedil ol. Sesini alçalt. Seslerin en çirkini, şüphesiz ki, eşeklerin sesidir."[6]

Tefsirdeki Öğütler
Hazret-i Lokman'ın Kur'ân'da geçen öğütleri, aynı sûrenin tefsirlerinde genişletilerek verilir. Hazret-i Lokman'ın tefsirlerde geçen öğütlerinden ve hikmetli sözlerinden bazıları şöyledir:

---

[5] ibni Kesîr Tercümesi, 12:6409.

[6] Lokman Sûresi, 13-20.

Takvayı esas al
Ey oğul!
Takvayı kendin için kârlı bir ticaret olarak kabul et. Çünkü böyle ticaretler sonsuz kazançlar temin eder.

Merasimlere katıl
Ey oğul!
Cenaze merasimlerine katıl. Düğün merasimlerinden de uzak durmaya çalış. Çünkü cenaze sana âhireti hatırlatır; düğün ise dünyaya çeker.

Horozdan geri kalma
Ey oğul!
Horozdan daha geri kalma. Çünkü sen uykunun derinliklerinde iken, o dünyayı sese vererek insanları uykudan uyandırmaya çalışır.

Tevbeyi geciktirme
Ey oğul!
Tevbeyi geciktirme. Çünkü ölüm ansızın geliverir.

Cahille dost olma
Ey oğul!
Cahil kimselerle dostluk kurma. Çünkü onunla dost olursan, kendi yaptıklarını senin hoş karşıladığını sanır.

Allah'tan kork
Ey oğul!
Allah'tan hakkıyla kork. Kalbinin bozuk olduğunu bildiğin halde başkalarının sana saygı göstermesi için takva ehli olduğunu ihsas ettirme.

Susmak altındır
Ey oğul!
Şimdiye kadar susmaktan dolayı hiç pişmanlık duymadım. Çünkü söz gümüşse, sükût altındır.

Günahlardan sakın
Ey oğul!
Kötülük ve günahlar senden sakındığı gibi, yani işlemedikçe sana dokunmadığı gibi, sen de onlardan sakın. Çünkü kötülük kötülüğü, günah da günahı çeker.

İlim meclislerine katıl
Ey oğul!

Âlimlerin meclisinde bulun. Hikmet ehlinin sohbetlerini dinle. Çünkü Allah kuru toprağı yağmurla nasıl canlandırırsa, ölmüş kalpleri de hikmetli sözlerle öyle diriltir."[7]

Yalandan sakın
Ey oğul!
Allah, yalancının yüz suyunu kurutur, haya duygusunu giderir. Ahlâksız kimsenin de sıkıntısı hiç eksik olmaz.

Ahmak adamdan uzak dur
Ey oğul!
Kayaları uzaklara taşımak, ahmak adama laf anlatmaktan daha kolaydır.

Kendi işini kendin gör
Ey oğul!
Cahili vasıta olarak kullanmaktan, işini gördürmekten uzak dur. Şayet akıllı birisini bulamazsan kendi işini kendin gör.

Kendi milletinin kızıyla evlen
Ey oğul!
Kendi milletinden olmayan bir kızla evlenme. Aksi takdirde çocukların ileride sıkıntıdan kurtulamazlar.
Ey oğul!
Öyle bir zaman gelecek ki, sabırlı insanların bile yüzü gülmez olacaktır.

Allah'ın anıldığı meclislere katıl
Ey oğul!
Katılacağın meclisleri kendin ara bul. Allah'ın anıldığı meclisleri bulunca hemen oturuver. Çünkü âlim isen ilmin artar, cahil isen yeni bir şeyi öğrenmiş olursun. Oraya inen rahmetten sen de payını alırsın. Allah'ın anılmadığı meclislere hiç katılma. Çünkü âlim de olsan, cahil de olsan zarar görürsün. Ayrıca oraya inecek olan İlâhî gazaptan sen de nasibini alırsın.
Ey oğul!

Sofrana takva ehli mü'minleri davet et.
Tecrübe sahipleriyle istişare et
Ey oğul!

Her işinde ilim ve tecrübe sahibi kimselerle istişare et, onların fikrini almaya çalış.
Takvadan bir gemi edin
Ey oğul!
Dünya dipsiz bir denizdir. Onda niceleri boğulmuştur. Bunun için takvadan bir gemi edin. İçine îmânı yükle. Tevekkül yelkeniyle açıl. Ancak bu şekilde selâmetle yol alır, sahile çıkarsın.

---
[7] Tefsîrü's-Sâvî, 3:255-256.

Kötü komşudan uzak dur
Ey oğul!
Nice ağır yükler taşıdım. Fakat kötü komşu kadar ağır bir yüke rastlamadım. Nice acılar tattım, fakat fakirlikten daha şiddetli bir acı tatmadım.

İlimden nasibini al
Ey oğul!
İnsan fakir de olsa ilim ve hikmetiyle hükümdarların meclisinde yer alır.

Arkadaş seçimine dikkat et
Ey oğul!
Birisiyle dostluk kurmak istiyorsan, önce onu öfkelendirecek bir şey yap. Şayet öfkeli iken sana insaflı davranırsa ona yaklaş, insafsız davranırsa uzak dur.

Âhirete hazırlan
Ey oğul!
Dünyaya geldin geleli âhirete doğru yol alıyorsun. Bunun için âhiret yurdu, sana dünya yurdundan daha yakındır.

Dilini duaya alıştır
Ey oğul!
Dilini 'Allah'ım, beni affet' demeye alıştır. Çünkü öyle anlar vardır ki, o saatlerde Allah duaları reddetmez, istediğini ihsan eder.

Borçlanmaktan uzak dur
Ey oğul!
Borçlanmaktan uzak dur. Çünkü borç, seni gündüz zillete sürükler, gece de üzüntüye boğar.

Günah işlemeye cesaretin olmasın
Ey oğul!
Allah'tan öyle bir şey iste ki, günah işlemeye cesaretin olmasın. Ve Allah'tan öyle kork ki, rahmetinden hiçbir zaman ümidin kesilmesin.

Önce selâm ver
Ey oğul!
Bir cemaatin bulunduğu yere gittiğin vakit, önce onlara İslâmın okunu at, yani selâm ver. Sonra bir köşeye otur, onları konuşuyor halde görmedikçe sen de konuşma. Şayet Allah'ın zikrine dalacak olurlarsa sen de onlara katıl. Fakat başka bir söze geçerlerse oradan ayrıl.

Kendini anla
Ey oğul!
İki dünyada mes'ut olmak istiyorsan, kendini anla. Okuyup bilgili olmaya çalış. Çalış ki, bilenle bilmeyen bir olmaz.

Tembel olma
Ey oğul!
Tembel olma. Tembellik bedbahtlık alâmetidir.

Acele etme
Ey oğul!
Acele etme, acele şeytan işidir.

Güler yüz göster
Ey oğul!
Ahlâkını düzelt. Dostuna da, düşmanına da güler yüz göster. Ancak değerin ve itibarın kırılacak derecede hareket etme.

Orta yolu tut
Ey oğul!
Her şeyin hayırlısı olan orta yolu tercih et.

Yolda dikkatli yürü
Ey oğul!
Yolda yürürken yüzünü gözünü oraya buraya çevirme ki, gönlün vesvesede kalmasın.

Mecliste önce oturma
Ey oğul!
Bir cemaat içinde bulunduğunda onlar ayakta iken oturma. Oturdukları zaman sen de oturuver.

Yollara tükürme
Ey oğul!
Bıyık ve sakalınla oynama. Parmağını burnuna sokma. Yollara tükürme, sesli sümkürme. Elinle sinek kovalamayı terk et.

Az konuş
Ey oğul!
Sükût ve teenni ile hareket et. Az konuş. Çok konuşmak, yanılmaya sebeptir.

Sözü fazla dağıtma
Ey oğul!
Konuşurken sözü fazla dağıtma. Aksi takdirde şerefine zarar gelir. Konuşurken başkalarını utandırma. Kaş göz işareti yapma.
Güzel ve lâtif sözleri duymaya çalış. Fazla hayrete düşme. Sözün tekrarlanmasını isteme.
İnsanları güldürecek ve kendini maskara edecek sözlerden sakın.

Atıp tutma

Ey oğul!
Kimse hakkında atıp tutma.

Fazla ısrar etme
Ey oğul!
Senden bir şey istendiği zaman, elinden geliyorsa vermeye çalış. Birinden bir şey istediğinde de fazla ısrar etme.

Dinde tartışmaya girme
Ey oğul!
Dinle alakası olmayan meselelerde aksi vaki ise tartışmaya ve münakaşaya girme.

Fakirliğini kimseye açma
Ey oğul!
Acizliğini ve fakirliğini hiç kimseye, hattâ ailene dahi açma ki, onların yanında itibarın düşmesin, sözünü dinlemez olmasınlar.

Hizmetçilerle şakalaşma
Ey oğul!
Hizmetçi ve benzeri kimselerle şakalaşma. Çünkü
bunlarla şakalaşmak hakaret ve düşmanlığa sebep olur. Onlara öyle muamele et ki, hem seni sevsinler, hem de senden korksunlar.

Şiddetten sakın
Ey oğul!
Çocukları ve elinin altındakileri terbiye ederken şiddetten sakın. Öfkelendiğin vakit vakarla geçiştirmeye çalış. Mümkün olursa sövüp dövme ki, aksi takdirde onların gözünde mehabetin yok olur.

Kendini ve çocuklarını övüp durma.
Hayasız gençlerle ve o halde olan kız çocukları ile ülfet etme. Çünkü dünya ve âhirette mezellete sebep olur.

Önce düşün
Ey oğul!
Bir kimse ile bozuşursan, dilini tut ve makbul olan sözü söyle. Önce düşün, sonra söze giriş. Herkesin değerini ve layık olduğu hürmeti muhafaza eyle.

Azla yetin
Ey oğul!
Bir kimsenin davetinde bulunduğun vakit, azla yetin. Dalkavukluk edip de o yemeği övmekle başkalarının yemeğini kötüleyip tahkir etme.

Misafirlikte gözlerine dikkat et
Ey oğul!
Bir kimsenin evinde misafir kaldığın vakit gözlerine dikkat et. Her tarafa bakıp durma.
Durumuna vakıf olduktan sonra dine aykırı da olsa sırrını ifşa etme.

Elini çek
Ey oğul!
Emanete hiyanetten elini çek.

Kimseye açma
Ey oğul!
Bir işe başladığın zaman, meydana gelmeden önce kimseye açma ki, mahcup düşmeyesin.

Çok ver
Ey oğul!
Sadakayı çok ver. Mal sevgisini gönlünden çıkar.

Razı ol
Ey oğul!
Doğru söyle, Allah'tan gelene razı ol.

Yemekte şunlara dikkat et
Ey oğul!
Yemekten önce ve sonra ellerini yıka. Bu hal fakirliğini giderir, göze kuvvet verir.
Çok yemek kalbe katılık ve gaflet verir. İbadette tembelliğe sebep olur.
Yemeğin başında Bismillah, sonunda Elhamdülillah, ortasında da nimetin Allah'tan geldiğini düşün.
Tek elle ekmeği koparma. Bu hareket kibirli insanların âdetidir.
Yemeğin başında ve sonunda bir parça tuz yemek birçok hastalığa karşı devadır.
Lokmayı küçük tut ve iyice çiğne.
Misafir geldiği zaman mümkünse yemeği büyük kaba koy, berekete sebep olur.
Yemek yerken önünden al, ekmeğin ve tabağın ortasından alma.
Elinden ekmek ve yemek parçası düştüğünde al, temizle ve öyle ye.
Sıcak olan yemeğe soğutmak için ağzınla üfleme, soğuyuncaya kadar bekle.
Yemeği çabuk yeme.
Hurma ve kayısı gibi sayılabilir meyveleri teker teker ye, çifter çifter yeme ve çekirdeklerini bir tarafa topla.
Yemek arasında çok su içme. Su içerken bardağın içine bak. İçine uygunsuz bir şey düşmüş olmasın. Suyu içerken üç nefeste içiver.
Yemeğe herkesten önce el uzatma.
Yemek esnasında güzel şeylerden bahset.
Sofrada bulunan arkadaşlarına ara sıra göz ucuyla bak. Yemek ve ekmeği o tarafa sür.

Misafirler çekingen davranırlarsa üç defadan fazla yemeleri için ısrar eyleme. Yemek yeme isteğin yoksa özür beyan eyle.

Dilini tut
Ey oğul!
İlim ve takva ehli veya herhangi bir sebeple senden ileride bulunan bir kimsenin huzurunda dilini tut.

Dostlarını dinle
Ey oğul!
Senin iyiliğini isteyen dostlarının tavsiye ve öğütlerini can kulağıyla dinle.

Doğru ol
Ey oğul!
Sözünde, işinde ve gidişinde doğru ol. Doğru olan sözlerinin bile hayrete ve tereddüde sebep olacaksa, söyleme daha iyi.

Ümidini kesme
Ey oğul!
İnsanların gönlünü almaya çalış. Allah'ın rahmetinden ümidini kesme.

İyi ol
Ey oğul!
Açıkta ve gizlide iyi olmaya çalış.
Varlık yokluktan, akıl sarhoşluktan iyidir.
Bir şeyi vaktinden önce isteme.

İçini süsle
Ey oğul!
İçini dışından daha çok süsle: İçin Hakkın, dışın halkın baktığı yerdir.
Her yerde ve her zaman Allah'ı yanında hazır nazır olarak bil.
Allah nazarında seni utandıracak işi bırak.

RESULULLAH (A.S.M)’IN HZ. ALİ (K.V.)’YE NASİHATLERİ

Şu altı nasihate uyarsan altıyüzbin nasihate uymuş olursun.

1- Herkes nafilelerle meşgul olurken sen farzları ifa et. Yani farzlardaki rükünleri, vacipleri, sünnetleri, müstehapları ifa et…

2- Herkes dünya ile meşgul olurken, sen Allahû Teâlâ’yı hatırla. İslama uygun yaşa. İslama uygun kazan. İslama uygun harca…

3- Herkes birbirinin ayıbını araştırırken, sen kendi ayıbını ara. Kendi ayıpların ile meşgul ol.

4- Herkes dünyayı imar ederken, sen dinini imar et…

5- Herkes halka yaklaşmak için vasıta araken, halkın rızasını gözetirken, sen Hakk’ın rızasını gözet. Hakka yaklaştırıcı sebep ve vasıtaları ara…

6- Herkes çok amel işlerken sen amelinin çok olmasına değil, ihlaslı olmasına dikkat et…

İMAM GAZALİ'NİN NASİHATLERİ

İmam Gazali'nin İslam eğitimi ve ahlakı üzerine getirmiş olduğu yenilik, İslamın özünden uzaklaşma yoluna girmiş olan Müslümanları ahlaki eğitime tabi tutmuştur. En mühim eseri olan İhyai Ulumi'd-din, başta iman ve ibadet olmak üzere, ahlak sahasında çok ciddi hizmet görmüş, dokuz asırdır tazeliğinden bir şey kaybetmemiştir. Ancak dilin değişmesi, kültürlerin birbirine karışıp İslami sınırların zarar görmesi göz önüne alındığında bu asrımıza şifa olur düşüncesi ile tekrar ele alıp yeni neslin anlayabileceğini umduğum tarda beyan etmek arzumuza istinaden çalışmamıza devam ediyoruz.
İmam Gazâlî'den ilim tahsil etmiş bir talebe, bir gün hali ve okuduğu ilimler hakkında düşünürken, **Efendimiz (sav)**'in "Allah'ım! Faydasız ilimden sana sığınırım" duası aklına gelir. Bunun üzerine bazı sorular sorup nasihat ve dua istediği bir mektup yazar İmam Gazâlî'ye. İşte "Ey Oğul!" risalesi bu vesile ile kaleme alınmıştır.
İmam Gazâlî söze bu gence dua ile başlar ve nasihatin esasının Risalet madeninden geldiğini söyler. Sonra da Efendimiz (sav)'in şu sözünü hatırlatır: *"Allah Teâlâ'nın kuldan yüz çevirmesinin alameti, onun kendisine yaramayan şeylerle meşgul olmasıdır. Kırk yaşını geçip de işlediği hayırlar şerlerine galebe etmeyen kişi cehennem için hazırlanmalıdır."*
İmam Gazâlî öğüdün kolay olduğunu, zor olanınsa onu kabul etmek olduğunu da söyler. İlmin amele dönüşmesinin ne denli önemli şey olduğunu anlatır, ayet ve hadisler zikrederek. **Hz. Ali (kv)** ve **Hasan Basrî (ks)**'den altın ölçüler vererek devam eder. Hz. Ali buyurmuş ki: *"Her kim çabalamadan ulaşacağını zannederse o boş bir umut sahibidir. Her kim de çabalamakla ulaşacağını sanırsa o da kendini müstağni gören biridir."* Hasan Basrî (ks) da dermiş ki: *"Amel etmeden cennet istemek günahlardan bir günahtır. Hakikatin alameti, amel düşüncesini terk etmektir, yoksa ameli terk etmek değil."*

Allah'a olan ihtiyacın nispetinde O'nun için çalış
İmam Gazâlî der ki: "Evladım! Himmetini ruha, ilgisizliğini nefse, ölümü bedenine doğru yönlendir." Sonra, Allah yolunda saliklere gereken dört şeyi sıralar:
Birincisi, içinde bidat olmayan sahih bir inanç.
İkincisi, sonrasında tekrar günaha düşülmeyen samimi tövbe.
Üçüncüsü, hasımları razı edip onların üzerinde bir hakkı kalmamasını sağlamak.
Dördüncüsü, Allah'ın emirlerini yerine getirecek kadar şeriat ilmini ve sonra da kendisiyle kurtuluşa erilen diğer ilimleri tahsil etmek.
Birçok dünya diline çevrilen, UNESCO tarafından da yayınlanan Ey Oğul, batıda ve doğuda okuma rekoru kıran bir eserdir. "Müslümanın yirmi dört saati" demek olan bu kitap, ayrıca bir öğüt ve nasihatler bütünüdür.

İşte İmam-ı Gazalî'den altın öğütler...

Allah'tan Kork
Ey oğul!
Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öyle kork. Ona kulluk görevini gereği gibi yap. Haram kıldığı şeylerden mümkün olduğu nisbette kaçın. Allah'ın saadete uzanan yolundan ayrılma. Hayatını düzene sokan emirlerini sakın ihmal etme ki, yaşayışın sıhhat bulsun, gözlerin aydın olsun. Çünkü gizli ve kapalı hiçbir şey Allah'tan gizli ve kapalı değildir.
Babana İtaat Et
Ey oğul!
Senin hayatını renk katmak için güzel belgeler koydum. Onları korur ve dediklerime kulak verir, günlük yaşayışını ona uydurursan hükümdarların gözleri ve gönülleri sana karşı ilgiyle dolup taşacaktır. O halde şu anda da, bundan sonra da babana itaat et.
Boş Sözden Uzak Dur
Ey oğul!
Aklının hemen kabul etmeyeceği şeyi söyleme. Lüzumsuz lâftan, çok gülmekten, şaka ve alaya almaktan, din kardeşinle tartışmaktan sakın. Böyle yapmak saygıdeğerliği götürür, kin ve düşmanlık kapılarını açar.
Ağırbaşlı Ol
Ey oğul!
Ağırbaşlı, terbiyeli, saygılı ve nezaketli olmaya çok dikkat et ve itina göster. Ancak böyle yaparken gurura kapılma. Sonra senden bu sıfatla söz edilir. Halka tepeden bakma. Sonra senden bu sıfatla bahsedilir.
Herkese Hoşnut Davran
Ey oğul!
Dostuna da düşmanına da hoşnutluk göster. Başkasına eza ve cefa etmekten kendini alıkoy ve bunu onlardan korkup ürktüğün için de yapma. Sadece iyi bir huy olduğunu düşünerek öyle davran.
Ortayolu Tut
Ey oğul!
Bütün işlerinde ortayolu tut. Çünkü işlerin en hayırlısı orta yoldur. Az konuş. Karşılaştığın her Müslümana selâm ver.
Yürüyüşüne Dikkat Et
Ey oğul!
Ölçülü adımlarla yürü, ayaklarını yerde sürükleyerek yürüme. Sağa sola baka baka yürüme. Etrafı rahatsız ederek, başını şunun bunun kapısına doğru döndürme.
Toplantılarda Şunlara Dikkat Et
Ey oğul!
1- Uğradığın bir toplantıda yer alanların üzerine dikilip durma.
2- Sokak ve caddeleri meclis gibi kullanma.
3- Dükkânları sohbet yeri olarak seçme.
4- Fikrî tartışmada kendini haklı çıkarmak için inat gösterme.
5- Edep ve terbiyesini yitirmiş patavatsız kimselerle tartışma. Bir hüküm verirken "şahsî görüşümdür" de.
6- Bir şeyi veya bir adamı överken aşırıya gitme.
7- Bir mecliste oturmak istediğin zaman bağdaş kurup otur.

8- Sakın parmak çatlatma.
9- Sakalınla oynama.
10- Yüzüğünle meşgul olma.
11- Oturduğun bir yerde, bulunduğun bir toplulukta dişlerini kürdan ve benzeri şeylerle temizlemeye kalkışma.
12- Burnunla oynama.
13- Parmağını burnuna sokma.
14- Yüzüne sinek konarsa yavaşça onu kovmayı ihmal etme.
15- Esnememeye dikkat et.
16- Halkın seni hafife alacağı söz ve davranıştan sakın.
17- Bulunduğun topluluk yol gösterici olsun.
18- Sözlerin çok kıymetli bir nesne gibi paylaşılsın.
19- Güzel sözlere kulak ver.
20- Konuşulan bir sözün tekrar edilmesini isteme. Bu, onu dinlemediğini gösterir.

Şu Kadından Uzak Dur

Ey oğul!

Huysuz ve karaktersiz kadından sakın. Çünkü böylesinin dili kocası üzerinde çirkin ve ağırdır. Dünyaya çocuk getirmesi, yüzündeki haya perdesini açmıştır. Artık ne ev halkından utanır, ne de konu komşusundan. Böyle kadınlar ne dünyaya yararlar, ne de âhirete. Bunlar ülfet ve sohbet edilmeye lâyık değildirler. Böylelerinin gizli hali olmaz. Aile sırrını sokağa dökerler. İyilik ve hayrı çoktan yere gömmüşlerdir.

Asık suratlı olarak sabahlar, akşam nerede olduğu bilinmez. Onun sunduğu bir yudum su şerdir, zehirdir. Yemeği öfke, konuşması maskedir. Evi perişan, elbisesi kir ve pastır. Yılan gibi sokar, akrep gibi ısırır. Kocası evet dese, o hayır der. Böylesi kadınlardan uzak dur.

Kadınların bir kısmı da geri zekâlı ve hantaldır. Ağır canlı ve kıt anlayışlıdır. Kocasını sever, kazancına razı olur; fakat güneş doğup yükseldiği halde hâlâ sesi duyulmaz. Yemekleri bayat, kapları kirli ve paslıdır.

Şu Kadınla Hayatını Kur

Ey oğul

Kadınların bir kısmı da sevimli ve merhametlidir. Bereketli ve feyizlidir. Soylu çocuk doğurur. Kendisine her zaman güvenilir. Komşuları arasında itibarlıdır. Aile sırlarını korur, kimsenin yanında açmaz.

Cömerttir, eli açıktır. Bağırıp çağırmaz, alçak sesle konuşur. Evi ter temizdir. Çocukları çiçek gibi, gönül alıcıdır. Hayrı süreklidir. Kocası da o nisbette yumuşak huyludur. Namus onun şiarı, terbiye değişmez vasfıdır.

Fırsatları Kaçırma

Ey oğul!

Fayda sağlayacak fırsatları kaçırma. Muhtaç olduğun şeylere iyice sahip çık. Görülmesini acele ettiğin işlerinde dikkatini başka taraflara dağıtma. İçinde bulunduğun toplumun âdet ve geleneklerine saygılı ol. Âhiret'te seni rüsva edecek çirkin âdet ve geleneklerden sakın. Bir şeyin neticesini iyice düşünüp hesaba katmadan yapmakta acele etme.

Soysuz Adamlarla Tartışma

Ey oğul!

Soysuz adamlarla tartışma. Sonra onun kötü arzularını kendine çekmiş olursun. Namus ve şerefini koruyan insanlara herkes izzet ve ikramda bulunur. Böyle kimseler halk tarafından itibar görür. Hakkı bilmek, doğruluktan gelen bir fazilettir. Kendini zavallı ve fakir göstermeye çalışan kimse hakarete uğrar.

Az Kelimeyle Çok Şey Anlat

Ey oğul!

Bir meseleyi yazarken gereksiz kelime kullanma. Az kelimeyle çok şey anlatmaya çalış. Sonu gelmeyecek arzular peşinde koşmak, sapıklıktır. Başkasını kınayan ve hep kusur söyleyen adamın dostu olmaz.

Din süslerin en güzelidir. Kuru gürültü, boş yere vakit harcamaktır. Sarhoşluk insanlıktan uzaklaşıp şeytanlaşmaktır. Yapılan bir akdi bozan kimse sırtına bir kin yüklenmiş olur. Yumuşak söz büyüklerin ahlâkındandır.

Evlenmek İstediğin Kızı İyi Seç

Ey oğul!

İnsanın hanımı huzur ve sükûnet kaynağıdır. Bir kızla evlenmek istediğinde ailesini iyice araştır ve öğren. Çünkü temiz ve asil bir aile tatlı meyveler yetiştirir. Bilmiş ol ki kadınlar parmaklarımız kadar birbirinden farklıdırlar.

Şirret ve karaktersiz kadından sakın. Onların dış görünüşlerine aldanma, böyleleri kocasına karşı kaba ve hırçındır. Kocası kendisine saygılı olduğu zaman bunu bir üstünlük sanır. Hiçbir iyiliğe karşı teşekkür etmesini bilmez. Az şeye de hiç kanaat etmez.

Dostunu İyi Seç

Ey oğul!

İki çeşit dost ve kardeş vardır. Birisi, başına bir bela geldiği zaman seni korur; diğeri de mutluluk ve ikbal günlerinde senin dostundur.

Belâ gelip ikbalden düştüğünde dostluk yüzünü gösteren kardeşi hakiki kardeş ve dost bil ve dostluğunu korumaya çalış. Saadet günlerindeki dosta pek güvenme. Sıkıntılı günlerinde dostluk bağını uzatmıyorsa, onu düşmanların düşmanı bil.

İnsanları İyi Tanı

Ey oğul!

Heveslerine ve nefsine uyan aşağılık çukuruna yuvarlanır. Zarif görünümlü insanlar fazla ilgini çekmesin, dış görünüşe pek aldanma. Çünkü insan, kalbiyle, düşüncesiyle ve diliyle adamdır, kıyafetiyle değil.

Benzi sarı, zayıf kimseleri hor görme. Çünkü insan iki küçük et parçasıyla ölçülür: Kalbi ve dili. Öyleyse insanların bu iki değerinden faydalanmaya çalış; gerisi et, kan ve kemiktir.

Fitneden Sakın

Ey oğul!

Düşman ülkesinde de olsan fitne ve fesat çıkarmaktan sakın. Kendinden aşağı kimselere karşı çoluk çocuğunu, şeref ve itibarını yaygı yapma. Malını kendinden fazla kıymetli ve üstün tutma.

Fazla Konuşma

Ey oğul!

Fazla konuşma. Sonra bulunduğun toplulukta taşınması güç bir yük olursun. Seninle beraber oturana karşı alicenap davran. Yanına oturmak isteyene güzel, nazik, hareket et. Başkasının

gözüne dikkatle bakıp durma. Fazla lügat parçalayıp yaldızlı söz söyleme. Çünkü bu sözlerin dış görünüşü belki güzel sayılabilir, fakat gerçekte güzel değildir.

Kendinden Fazla Söz Etme

Ey oğul!

Çocuğunu çok beğendiğini başkalarına anlatma. Hizmetçinin çok hünerli olduğundan başkalarına söz etme. Atından ve kılıcından bahsetme. Gördüğün rüyaları her yerde anlatmaya kalkışma. Çünkü gördüğün rüyadan sevinç duyduğunu belirttiğin zaman beyinsiz ve seviyesiz insanlar bu konuda seni rahatsız etmeye başlarlar.

Kişiliğini Korumak İçin Şunlara Dikkat Et

Ey oğul!

1- Saçını sakalını tarayıp öyle sokağa çık.
2- Beyaz kılları koparmaya kalkma.
3- Lüzumundan fazla güzel kokulu şeyler sürünme.
4- Bir ihtiyacını dile getirirken üzerinde ısrarla durma.
5- Birtakım arzularının yerine gelmesi için küçülme.
6- Servetinin tam listesini, mevcut paranın tam rakamını çoluk çocuğuna verme. Çünkü bunlar onu az görecek olurlarsa kendilerini zayıf sanırlar. Çok görecek olurlarsa yaşayışlarında değişiklik yapmak isterler. Onları hırpalamadan belli ölçüde idare etmeye çalış.

Tartışmada Şunlara Dikkat Et

Ey oğul!

1- Birisiyle tartışırken vakar ve efendiliğini elden bırakma.
2- Bilgisizliğini ortaya koyma. Bu konuda aceleci olma.
3- Delillerini getirirken çok iyi düşün.
4- Tartıştığın kimseyle aranda hakem olarak yumuşak huyunu gör.
5- Elinle ve parmağınla fazla işarette bulunma.
6- Fazla heyecanlanıp yüzün turp gibi olmasın.
7- Şakakların terlemesin.
8- Karşındaki adam sana ölçüsüz davranır, küstahlıkta bulunursa sen de nezih ve ağırbaşlı davran.
9- Seni kızdıracak olursa, yine ölçülü konuşmaya çalış, kendi şerefini düşün.

Devlet Başkanıyla Görüşürken Şunlara Dikkat Et

Ey oğul!

1- Devrin hükümdarı sana yakınlık gösterirse, onunla mızrak ucunda bulunduğunu hesapla.
2- Hiçbir zaman onu bu yakınlığından cesaret alıp haddini aşma ve kendini güven içinde hissetme.
3- Son derece efendi ve yumuşak davran.
4- İlâhî hükümlerden biri zedelenmedikçe hükümdarın hoşuna gidecek şekilde konuş.
5- Onun sana lütufları seni ölçüsüzlüğe sürüklemesin.
6- Sakın hükümdarla yakını arasına girme. Ancak iyilik ve hayırlı işlerde gir. Çünkü hükümdarla yakınları arasına giren kişinin düşüşü çok ani ve sür'atli olur.

Konuşurken Dikkat Edilmesi Gerekenler

Ey oğul!

1- Söz verdiğinde onu mümkün olduğu ölçüde yerine getir.
2- Konuştuğunda ancak doğruyu söyle.

3- Sağırlara seslenir gibi konuşma.
4- Dilsizlere hitap eder gibi sesini kısma.
5- Makbul söz söyle, güzel konuşmaya çalış.
6- Seni dinleyenin olduğu takdirde konuş.
7- İlgi duyulmayan yerde konuşma.
8- Halkın kabul etmeyeceği ve garip karşılayacağı olaylardan söz etme.
9- Bazı sözleri devamlı olarak tekarlayıp durma: "Yani, ondan sonra, evet evet evet, hayır hayır hayır," ve benzeri gibi...

Büyüklerin Sofrasında Bunlara Dikkat Et

Ey oğul!

Büyüklerle bir sofraya oturduğun zaman fazla su isteme. Etin kemiği ile fazla meşgul olma. Hiçbir yemeği ayıplama ve sofradaki hiçbir yiyeceği küçümseme. Sonra sofra sahibini üzmüş olursun.

Aç Gözlü ve Savurgan Olma

Ey oğul!

Kendini iyice sıkıntıya sokmuş bir miskin gibi gözü aç; mal kıymeti bilmeyen, ilerisini görmeyen bir sefih gibi savurgan olma. Sana ait hakları belirle. Dostuna saygılı, düşmanına insaflı ol.

Nimetlere Şükret

Ey oğul!

Allah'ın verdiği nimete dâima şükret. Hz. Musa (a.s.) münacatında, "Yâ Rabbi! Âdemoğullarına el, ayak, göz, kulak ve sair birçok nimetler verdin. Âdemoğulları bu nimetlerin şükrünü nasıl îfa edebilir?" diye sordu.

Cenab-ı Hak ona şöyle buyurdu:

"Yâ Musa! Verdiğim nimeti Benden bilip, kendi işinden ve çalışmasından bilmeyen kulum, ona verdiğim nimetin şükrünü eda etmiş olur. Verdiğim nimetleri kendinden ve çalışmalarından bilip, Benden bilmeyen kulum da nimetin şükrünü eda etmemiş olur. Kula lâyık olan gece ve gündüz Bana tesbih ve hamd etmektir."

Fakirlere İhsan Et

Ey oğul!

Cenab-ı Hakkın ihsan buyurduğu nimetten fakirleri ve muhtaçları hissedar etmek şükürdür. Eğer kapına bir fakir gelirse, onun kalbini hoş et, öyle gönder.

Sadakayı Gizli Ver

Ey oğul!

Sadaka verirken gizli vermek, kendine bir musibet geldiğinde bağırıp çağırmayarak, yaygara yapmayarak gizlemek gerekir. Bir günah işlediğinde ceza gelmeden hemen tevbe et. Sadaka vermek sıddıklar nişanıdır. Onlar sıddıklar zümresindendir.

Tamahkâr Olma

Ey oğul!

Tamahkâr olma. Kalbin katı ve kara olur. Çok mal arttırmak için hasislik etme.

Salih İnsanların Sohbetinde Bulun

Ey oğul!

Âlimlerin ve sâlih insanların sohbet ve meclisinde bulunmayı elden bırakma. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Bir kimse ulema ve sâlihlerin meclis ve sohbetine giderse. Cenab-ı Hak o kimsenin her bir adımına karşılık kabul olunmuş bir hac sevabı ihsan eder."
Âlim ve sâlih zatlar Allah'ın dostlarıdır. Onları ziyaret edenin sevabı Allah'ın evini ziyaret edenin sevabı gibidir.

Dargınları Barıştır

Ey oğul!
Dargın ve küsülü olanları barıştır ki, sen de yarın Kıyamet gününde mesrur ve şad olasın. Hz. Musa (a.s.) münacatında, "Yâ Rabbi! Küsülü iki kişiyi barıştırana ne ecir verirsin? Senin rızanı kazanmak için halka zulmetmeyenlere nasıl bir mükâfat verirsin?" diye sordu.
Hak Teâlâ şöyle buyurdu:
"Ben de yarın Kıyamet gününde ona selâmet verip korktuğundan emin ederim."

Merhametli Ol

Ey oğul!
Cenab-ı Hak şefkati ve merhameti sebebiyle Musa Aleyhisselâma peygamberlik verdi. Ey oğul! Sen de şefkat ve merhameti elden bırakma ki merteben yüce olsun. Yeryüzünde olan mahlukata merhamet eyle. Resul-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Yâ Ebâ Hüreyre! Yeryüzünde olan mahlukata merhamet eylersen, Allah da sana merhamet eder."

Anne-Babanın Rızasını Al

Ey oğul!
Anne-baban yaşlanınca elinden geldiği kadar onlara yardım et. Çünkü ebeveynin, sen küçükken türlü türlü zahmetini çektiler. Devamlı onların hayır duasını al. Beddua ederlerse dünyan da, Âhiret'in de yıkılır. Anne-babanın rızası Allah'ın rızasıdır. Onların öfkelenmesi Allah'ın gazabıdır.
Peygamber Efendimiz, "Cennet onların ayağı altındadır" buyurmuştur.
Bir hadiste şöyle buyurmuştur: "Anne-babasına iyilik edenin, onların gönlünü alanın ömrü bereketli ve uzun olur. Yarın kıyamette azap görmez."

Yakın Akrabalarına İyilikte Bulun

Ey oğul!
Amcan ve halan baban hükmündedir, teyzen ve dayın da ana hükmündedir. Onlara anne-babana ettiğin hürmet gibi hürmet et. Hayır dualarını almaya çalış, sakın ihmal etme.

Âmâ Akrabana İyilik Et

Ey oğul!
Senin evindeki bereket direği, rahmetin vesilesi, sana gelecek musibetlerin gidericisi evindeki yaşlı âmâ akrabandır. "İdare edemiyorum, geçimim dardır" deme. Onların vesilesiyle gelen bereket olmasaydı, geçimin daha da darlaşacaktı.

Hocana Hürmet Et

Ey oğul!
Hocana tazim ve hürmet et. Çünkü hoca hakkı ana-baba hakkından fazladır. Ana-baban dünyanı mamur ederken, hocan Âhiretini mamur eder. Onun içindir ki, hocaya hürmet, ana-babaya hürmetten efdaldir.
Hocanı gördüğün zaman elini öp, hürmet et, diz çöküp edeple otur. Senden bir isteği olursa, kendi işini bırak, önce onun işini gör. Eğer fakir ise elinden geldiği kadar yardım ederek hayır duasını al. Çünkü hocanın talebesine duası, ana-babanın evladına duası gibidir.

Kardeşinin Ayıbını Gizle
Ey oğul!
Mü'min kardeşinin bir ayıp ve kusurunu görürsen onu gizle, ifşa edip yayma. Resul-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Kim bir mü'min kardeşinin kusurunu görür de, halkın yânında onu rüsvay etmezse, Allah Teâla Kıyamet gününde onun ayıplarını örter, mahşerde halkın huzurunda rüsvay etmez."
Hayırlı İşlerde Devamlı Ol
Ey oğul!
Hayırlı amellerinde sebat et ve işlemede devamlı ol. Bir gün yapıp bir gün terk etme. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Allah katında en sevgili amel, daimi yapılan ameldir. Daimî yapılan amel kişiyi maksuduna ulaştırır."
Anne-Babana Karşı Gelme
Ey oğul!
Anne-babana karşı gelme. Gönüllerini kırma. Kalplerini incitme. Bir kimseden anne-babası razı olmazsa o kimse için Cehennemden iki kapı açılır. Bir kimsenin anne-babası zâlim olsa bile onlara karşı âsi olmamalıdır.
Cenab-ı Hak, Hz. Musa (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ya Musa bil ki, günahların içinde bir günah vardır ki, mizanda en ağır o gelir. O da anne-babası çağırdığı zaman, çocuğun onlara 'efendim' deyip cevap vermemesidir.
Anne-Babanı Gücendirme
Ey oğul!
Anne-baban sana darılırsa, sen onlara karşı gelme. Bir köle efendisine nasıl hürmet ve itaat ederse, sen de ana-baban bir iş buyururlarsa o işi çabucak yap ki, sana beddua etmesinler. Eğer sana darılırlarsa onlara karşı kafa tutma. Ellerini öpüp hiddetlerini teskin et.
İzzet-İ Nefsini Koru
Ey oğul!
Fakirlere karşı mütevazi ol. Zenginlere karşı zillet gösterme. İzzet-i nefsini koru.
Kimseyi İncitme
Ey oğul!
Âhirette selâmet istersen kimseyi incitme. Bir çocuk görünce, "Bu günâh işlememiş masumdur. Ben günahkârım, bu benden üstündür" de. Kendinden yaşlı birisini gördüğün zaman da, "Bu benden çok ibadet etmiştir. Benden efdaldir" de.
Kendini Herkesten Aşağı Gör
Ey oğul!
Cahil birisini görürsen, "Bu bilmeyerek günah işler, ben ise bile bile günah işlerim, bu benden efdaldir" de. Bir fakiri görürsen "Bu imân ve saadetle gider. Ben ise nasıl gideceğimi bilmiyorum. Bu benden efdaldir" diye düşün. Eğer bu şekilde kendini herkesten aşağı görmezsen Allah katında yüce olamazsın.
Mü'min Kardeşini Sevindir
Ey oğul!
Mü'min kardeşini sevindir. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Bir kimse dünyada bir mü'min kardeşini sevindirirse, Cenab-ı Hak kıyamet gününde onun kalbini ferahlatır."
Başka bir hadiste de şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse bir çocuğu sevindirirse, Allah onu şirkten başka bütün geçmiş günahlarını bağışlar."

Mü'min Kardeşinin İhtiyacını Gör

Ey oğul!

Elinden geldiği kadar mü'min kardeşinin ihtiyacını gör. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Kim dünyada bir mü'min kardeşinin ihtiyacını giderirse, Cenab-ı Hak, On'u dünyada, Altmışı da âhirette olmak üzere Yetmiş ihtiyacını giderir."

Küçük ve Büyük Kardeşine Güzelce Davran

Ey oğul!

Eğer kardeşin senden küçük ise, ona edep ve terbiyeyi öğret. Okut ve tahsil yapmasını temin et. Tatlı sözlerle öğüt ver, fena hallere düşmesine mâni ol. Şayet kardeşin senden büyükse, ona saygı ve hürmet göster, sözünü dinle, anlattıklarına kulak ver. Âhiret kardeşine ise tazimde kusur etme. Senden bir haceti varsa, çabuk yerine getir. Çünkü, ana-baba bir kardeşten Âhiret kardeşin daha hayırlıdır. Resul-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Birbirleriyle Allah için âhiret kardeşi olanlara, Cenab-ı Hak âhirette bir derece ihsan eder ki, hiçbir amelle o manevî dereceye erişilemez."

Eğer âhiret kardeşin uzakta ise ara sıra ziyaret et, ihmal etme.

Çocuklarını İyi Yetiştir

Ey oğul!

Oğluna ve kızına küçükken edep ve terbiye öğret. Onları iyi yetiştir. Büyüdükleri zaman öğretmen güç olur. Hanımının ve çocuklarının bir suçu olursa bağışla. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Çocuklarınızın, hanımınızın ve hizmetçinizin suçunu bağışlayınız."

Küçüklerin kabahatini affetmek, büyüklerin şanıdır. En efdal sadaka ehline, evladına ve hizmetçisine verdiğin sadakadır. Bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

"Bir kimse hanımına, çocuklarına ve hizmetçisine gönlünün istediği yemeği yedirirse, Allah Taalâ ona bin derece ihsan eder."

Oğlunu yabancı kadınlarla ülfet ettirme. Yedi yaşında namazı, dokuz yaşında orucu öğret. Günah ve haram olan şeyleri bellet.

Misafire İkram Et

Ey oğul!

Evine misafir gelirse kapıda karşıla, selâmını al. İzzet ve ikram ile "Hoş geldiniz, safa geldiniz" diyerek önlerine düş. Odada üst başa oturt. Sen de aşağıya otur. Yemek vaktinden önce gelmişse yemek çıkar. Yemek vaktinden sonra gelmişlerse tatlı bir şey ikram et. Kalkıp giderken "Rahatsız oldunuz, özür dilerim" diyerek kapıya kadar uğurla.

Gece kalmak için akşam üstü gelen misafire de bu şekilde ikram et, yemek yedirdikten sonra gece fazla oturma. Belki misafir yorgundur. Münasip bir yere yatağını yap, yanına su koy, tuvaleti de göster. "Allah rahatlık versin" diyerek kendi odana çekil. Sabah olunca kahvaltı çıkar. Eğer kalıcı misafir ise, kalıncaya kadar gönlünü hoş tut. Gideceği vakit yemek yedirmeden bırakma. Belli bir yere kadar yolcu et, "Allah selamet versin" diye dua et.

Yiyip İçerken Nelere Dikkat Edilmeli?

Ey oğul!

1- Sofraya oturmadan önce ellerini yıka.

2- Sağ dizini dikip sol dizinin üzerine otur.
3- Tabağın ortasından değil, kendi önünden ye.
4- Sofrada sağa sola eğilerek yanındakileri rahatsız etme.
5- Ağzında lokma varken konuşma.
6- Ağzındaki lokmayı kimseye gösterme.
7- Etrafına çok bakma.
8- Ekmeği ısırıp yemeğe batırma.
9- Vücudunun rahatını istersen az ye ve az iç.
10- Sofradan kalkınca da az su iç.
11- Cemaat içinde sümkürüp tükürme.
12- Su içerken acele ile bardağı dikerek, hort hort içme. Vücuda zarardır. Yavaş yavaş arada nefes alarak iç.
13- Ayakta su içme. Sıhhate zarardır.
14- Bir kimse su isterken sen de isteme.
15- Terli iken su içme.
16- Gece uyanıp su içmek doğru değildir.
17- Eğer çok susamışsan önce ağzını çalkala, sonra az iç.

Dışarıda Dikkat Edilmesi Gerekenler

Ey oğul!

1- Çarşı pazarda yürürken kimseye omuz vurma, incitme.
2- Kimse ile alay etme.
3- Meydanda yere sümkürme ve tükürme.
4- Elle çekişip kavga etme.
5- Sattığın şeyi geri getirirlerse al.
6- Yalan söyleme.
7- Kimseyi aldatma.
8- Dükkânını erken aç, geç kapa ve kaparken Besmele çek ve "La havle velâ kuvvete illâ billahi"l-aliyyilazîm"i oku.
9- Halkla tatlı konuş.
10- Yenecek bir şey alırken sahibinin izni olmadan alıp tatma.
11- Aldığın yiyeceği evine açıktan götürme. "O nedir?" diyene tattır.

Arkadaşlık Hukukuna Riayet Et

Ey oğul!

Bir kimseyle yol arkadaşlığı yaparsan onun ayağınca yürü, hızlı yürüme. Öteye beriye sapma. Yol arkadaşını bırakıp da bir tarafa savuşma. Bir işle meşgul olup da bekletme. Arkadaşlık hakkını ve onun alışkanlıklarını gözet ki, senden hoşnut olsun. Ondan ayrılacağın vakit helâlleşip veda et ve elini sık.

Hasta Ziyaretine Git

Ey oğul!

Hastanın halini hatırını sormak görgü kuralıdır. Hastayı ziyaret ettiğin zaman odasına habersiz girme. İçeri girerken selâm ver, hastanın sağ yanına oturup elini okşa.

"Neren ağrıyor, hastalığın nedir, şimdi nasılsın?" diye sor. "İnşâallah geçer" diye teselli et ve ümitlendir.

Hastanın yanında çok oturma. İhtiyacı varsa elinden geldiği kadar yardım et. Eğer hasta ağır ve kendini bilmiyor veya doktor, kimse ile görüşmesini yasaklamışsa odasına girme, ev halkından haber al veya bir adam gönderip sordur. Hasta ziyareti insanî bir vazife olduğu gibi, sünnettir ve sevabı çoktur.

Cenazeye Katıl

Ey oğul!

Akrabandan, dostlarından veya memleketin ileri gelenlerinden biri vefat ederse cenazesine katıl. Cenaze sahibine, evlat ve akrabasına orada hazır bulunanlara selâm ver. Vefat eden fakir ise cenaze masraflarına yardım et. Cenazeyi yaya olarak takip, etmek sünnettir. Mazeretin yoksa mezara kadar yaya git.

Cenazeye katılamıyorsan ailesine mektup yazarak başsağlığı bildir. Cenazede bulunmak ve cenaze namazını kılmak çok büyük sevaptır.

ŞEYH EDEBALİ'NİN OSMAN BEY'E NASİHATLERİ

Ey Oğul,
Sabretmesini bil. Vaktinden önce çiçek açmaz. Şunu da unutma; insanı yaşat ki devlet yaşasın.
Çok konuşma, boş konuşma, kem konuşma.
Hayvan ölür, semeri kalır; insan ölür eseri kalır. Gidenin değil, bırakmayanın ardından ağlamalı. Bırakanın da bıraktığı yerden devam etmeli.
Sevgi davanın esası olmalıdır. Sevmek ise sessizliktedir. Bağırarak sevilmez. Görünerek de sevilmez.
Gördün söyleme, bildin bilme.
Haklı olduğun mücadeleden korkma! Bilesin ki atın iyisine doru, yiğidin iyisine deli derler.
Cahil ile dost olma: ilim bilmez, irfan bilmez, söz bilmez; üzülürsün.
Milletin, kendi irfanın içinde yaşasın. Ona sırt çevirme. Her zaman duy varlığını. Toplumu yöneten de, diri tutan da bu irfandır.
Unutma ki, yüksekte yer tutanlar, aşağıdakiler kadar emniyette değildir.
Geçmişini bilmeyen, geleceğini de bilemez. Geçmişini iyi bil ki, geleceğe sağlam basasın.
Nereden geldiğini unutma ki, nereye gideceğini unutmayasın…
Geçimsizlikler, çatışmalar, uyumsuzluklar, anlaşmazlıklar bize; adalet sana.
En büyük zafer nefsini tanımaktır. Düşman, insanın kendisidir. Dost ise, nefsi tanıyanın kendisidir.
Bu dünyada inancını kaybedersen, yeşilken çorak olur, çöllere dönersin.
Öfken ve nefsin bir olup aklını mağlup eder. Bunun için daima sabırlı, sebatkâr ve iradene sahip olasın! Sabır çok önemlidir. Bir bey sabretmesini bilmelidir. Vaktinden önce çiçek açmaz.
Sevildiğin yere sık gidip gelme; muhabbet ve itibarın zedelenir…
Kişinin gücü günün birinde tükenir ama bilgi yaşar. Bilginin ışığı kapalı gözlerden bile içeri sızar aydınlığa kavuşturur.
Açık sözlü ol! Her sözü üstüne alma! Gördün, söyleme; bildin deme!
Faydalı ile faydasızı ayırt edebilenler, bilgi sahibi olanlardır.
Ukalayla dost olma: çok konuşur, boş konuşur, kem konuşur; üzülürsün.
Ham armut yenmez; yense bile bağrında kalır. Bilgisiz kılıç da tıpkı ham armut gibidir.
Güceniklik bize; gönül almak sana.
Açgözlü ile dost olma: ikram bilmez, kural bilmez, doymak bilmez; üzülürsün.
Sen seni bil; ömrünce bu yeter sana.
Kişinin gücü, günün birinde tükenir, ama bilgi yaşar. Bilginin ışığı, kapalı gözlerden bile içeri sızar, aydınlığa kavuşturur.
Suçlamak bize; katlanmak sana.
Sevgi davanın esası olmalıdır. Sevmek ise, sessizliktedir. Bağırarak sevilmez. Görünerek de sevilmez!
Ananı ve atanı say! Bil ki bereket, büyüklerle beraberdir.

Hayvan ölür semeri kalır; insan ölür eseri kalır. Gidenin değil bırakmayanın ardından ağlamalı.
Durmaya, dinlenmeye hakkımız yok. Çünkü zaman yok, süre az!
Sabır kara bir dikeni yutmak, diken içini parçalayıp geçerken de hiç ses çıkarmamaktadır.
Üşengeçlik bize; uyarmak, gayretlendirmek, şekillendirmek sana.
Yalnızlık korkanadır. Toprağın ekim zamanını bilen çiftçi başkasına danışmaz. Yalnız başına kalsa da! Yeter ki toprağın tavda olduğunu bilebilsin.
Hal bil, ahval bil, gönül bil.
İnsan bir kere oturdu mu, yerinden kolay kolay kalkmaz. Kişi kıpırdamayınca uyuşur. Uyuşunca laflamaya başlar. Laf dedikoduya dönüşür. Dedikodu başlayınca da gayri iflah etmez. Dost, düşman olur; düşman, canavar kesilir!
Mert ol, yürekli ol.
Savaşı sevmem. Kan akıtmaktan hoşlanmam. Yine de, bilirim ki, kılıç kalkıp inmelidir. Fakat bu kalkıp-iniş yaşatmak için olmalıdır. Hele kişinin kişiye kılıç indirmesi bir cinayettir. Bey memleketten öte değildir. Bir savaş, yalnızca bey için yapılmaz.
Kimsenin umudunu kırma.
İnsanlar vardır, şafak vaktinde doğar, akşam ezanında ölürler. Dünya, senin gözlerinin gördüğü gibi büyük değildir. Bütün fethedilmemiş gizlilikler, bilinmeyenler, ancak senin fazilet ve adaletinle gün ışığına çıkacaktır.”

II. MURAT’IN FATİH SULTAN MEHMET’E NASİHATLERİ

Herkesin nasihate ve yol göstermeye ihtiyacı vardır. Hele hele yöneticilerin geçmiş tecrübelerden istifade etmeleri, hem kendi şahısları ve hem de idarelerindeki topluluklar açısından pek önemlidir. Bu sayede yanlışlıklar daha az yapılır, iyilik ve güzellikler artar. Dünya daha güzel olur ve bu da ahiretimizin de güzelliğine katkıda bulunur.

Bizim geleneğimizde sözlü olarak nasihatte bulunmak olduğu gibi, zaman zaman da kişilerin tecrübelerini yazılı olarak kendilerinden sonrakilere aktarmaları söz konusudur. Bu sayede bugün elimizde oldukça büyük bir yekün tutan nasihatnâmeler, siyasetnâmeler bulunmaktadır.

Geçenlerde bir münasebetle Sultan II. Murat (1421-1451)’ın, geleceğin İstanbul fatihi olacak olan oğluna nasihatlerini içeren eseri bir defa daha gözden geçirme fırsatını buldum.[8] Bu satırlar işte bu okumadan sonra ortaya çıkmış bulunuyor. Bu çalışmamın ilham kaynağı da adı geçen eserdir.

Nasihatü Sultan Murat çok tanınmayan bir eserdir. Kitapta çocuk yaşta bir şehzade iken Fatih Sultan Mehmet (1451-1481)’e babası tarafından, onun anlayabileceği bir dille verilen ahlâkî ve sosyal öğütlere yer verilmektedir. Buradaki öğütler Venedik Elçisi olarak II. Murat’a gelen Andrea Coscolo isimli birisi tarafından kaleme alınmış, daha sonra Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde, ilkinin torunu olan Venedik Elçisi Mario de Cavallo tarafından 1559’da Tercüman Murat Bey’e tercüme ettirilerek Padişah’a sunulmuştur. Eserin girişinde Venedik Elçisi Mario de Cavallo tarafından söylenen şu sözler önemlidir:

"Osman oğullarının önceden beri gelip geçmiş bulunan ecdadının tümü, sadece kılıç, güç-kuvvet, yiğitlik ve adaletle şöhret yapmış kimseler değillerdir. Onlar aynı zamanda, ilim, irfan, edep, terbiye, sanat ve düşünce yükleriyle de süslü bulunuyorlarmış. Ben, onların bu özelliklerinin günden güne artmakta olduğuna şu anda bütün samimi kanaatlerimle inanır durumdayım. Bunda hiçbir şüphe ve tereddüdüm yoktur."

Fatih, babası II. Murat’a öncelikle yaşlılıkla ilgili sorular sorar ve gerçekten kıymetini hâlâ koruyan cevaplar alır. Bu arada Padişah, akıl ve tecrübenin önemini, özellikle ülkenin yönetimi sırasında onları dikkatle ve özenle kullanmanın gerekliliğini sıklıkla vurgular. Bu arada sözleri arasında dikkat çekici bir hikâyeye yer verir. Evrenosoğlu’ndan nakledilen bu hikâyeye göre, günün birinde rüzgâr kendinin çok güçlü olduğu düşüncesine kapılarak güneşe; "Ben senden daha kuvvetliyim, sen de kim oluyorsun?" şeklinde çıkışır. Güneş önceleri onun bu iddialı konuşmalarına pek önem vermezse de, durmadan tekrar etmesi üzerine, o da karşılık vermek gereğini duyar. Nihayet ince ve hafif bir elbiseyle yürüyen bir genci görürler ve; ’Hangisi adamın sırtındaki elbiseyi çıkarmayı başarırsa, güçlünün o olduğunun ortaya çıkacağı’ konusunda anlaşırlar. Rüzgâr bunun kendisi için çok kolay olduğunu düşünür. Ne de olsa şiddetle estiğinde; önünde ne büyük gemiler, ne yüksek binalar, ne de kökleri derinlere ulaşan ağaçlar dayanabilmektedir. Yarış rüzgârın kuvvetlice esmesiyle başlar. Fakat ilk denemede istenilen netice elde edilemez. Çünkü zavallı adam rüzgârın artan şiddetiyle orantılı olarak elbisesine daha da sıkı sarılmaktadır. Rüzgâr şiddetini artırır, fırtına

[8] Prof.Dr. Ahmet Şimşirgil-Kayı-II s.115-119

olur, hortum olur ve fakat yolcuyu yerden yere vurduysa da sırtından elbisesini çıkarmayı başaramaz. Şimdi güneş rüzgârla alay etmektedir. Çünkü o bütün gücünü harcadığı ve zavallı adama büyük zararlar verdiği halde isteğine ulaşamamış, elbisesini çıkartamamıştır.
Rüzgâr kendisinin beceremediğini, güneşin hiçbir şekilde başaramayacağını düşünmekte ve başarısızlığına rağmen hâlâ gereksiz konuşmalarına devam etmektedir. Sıra güneşe geldiğinde, o gücüyle birlikte aklını da kullanır ve öncelikle rüzgârın yerden yere vurduğu adama ışıklarını göndermeye başlar. Önce ısınan ve bu durumdan memnun olan adam, yoluna koyularak yürümeye başlar. Fakat ilerleyen zamanla önce sıcaklar, sonra aşırı sıcaktan bunalarak üzerindeki bütün elbiseleri çıkarır ve nihayet belki de bir gölgeye sığınır.
Hikâyeyi anlatan II. Murat oğluna döner ve şunları söyler;
"Ey oğul! Herhangi bir şeyin, devamlı olarak kaba kuvvet, kılıç, kahramanlık ve ezici güç zoruyla meydana gelmesiyle, akıl, tedbir, sabır, ileri görüşlülük, imtihan ve yorucu tecrübeler sonucu, dilediğimiz şekilde meydana gelmesi arasında büyük farklılıklar vardır. Birinci yol, her zaman geçerli olmadığı gibi, sakıncaları da çoktur" der ve ekler;
"Bir adam, bir bahçe dolusu yemişi yiyebilmek için bir bahçeye girse, henüz olmamış ham meyveleri koparıp ağzına atsa, yemek istediği meyve değil, belki de zehirdir. Fakat olgunlaşmasını bekleyip ondan sonra koparıp yese, yediklerine ancak o zaman yemiş denebilir." Fatih anlaması gerekeni anlamıştır. Babasının sözlerinden çıkardığı öğüdü şöylece tekrar eder;
"Memleketin genel idaresinde, yani halkın iyi yönetiminde, halkı idareye karşı itaat ettirmekte, akıl, ileri görüşlülük ve sağlam kanunların sağladığı kolaylığın, silâh gücünden ve kaba kuvvetten daha iyi, daha faydalı olduğunu söylemiş bulunuyorsunuz". Fakat Fatih yine de yeterince ikna olmamış olmalı ki, babasının söylediklerinin doğruluğunu kabul etmekle birlikte, şimdiki devirde halkın eskisi gibi olmadığı, bu nedenle de ancak kılıç gücüne dayanmak gerekeceğini iddia eder. Ayrıca düşmanların kılıçtan başka bir güçle yola getirilemeyeceğini de ekler. Ona göre eski çağların en büyükleri arasında yer alan İskender ve Nûşirevân da âdil ve doğru padişahlar olmakla birlikte, kılıç gücüyle fethetmişlerdir. İnatçı ve dik başlı bir at, binlercesi söylense de güzel sözden ne anlar, ona söz yerine mahmuz vurmak daha çok etki yapacaktır. Sultan II. Murat oğluna şu karşılıkları verir;
"Ben, sana kılıcın faydasızlığından ve gereksizliğinden bahsetmiş değilim ki! (Ama onu yerinde ve gerektiğinde kullanmak lazımdır.) Kılıcı kullanıp, onun yardımıyla ülkeler fethetmek için yine akıl ve fikre danışmak, herhalde, onun yardımını da almak gerekir. Ancak bu şekilde olursa, yapılan işler sağlama bağlanmış olurlar. Çünkü çokları, sadece birini, meselâ kılıcı ve tek başına kuvveti kullanarak savaşa girmişler, tabii sonunda bozguna uğramışlardır.
Senin, isimlerini anmış olduğun padişahlara gelince; onların da adı geçen işleri kılıç yardımıyla yaptıklarını, ama hemen yanı başında da, düşünce, ileri görüşlülük ve ön tedbirlerden ayrılmadıklarını görüyoruz. Kılıç, tek başına, onların da işlerine yaramamıştır. Onların o yarınlara kalarak her fırsatta anılan büyük işleri, görünüşte, kılıcın gölgesinde olmuşsa da gerçek anlamda akıl, mantık ve sevgi güçleriyle gerçekleşmiştir.
İran padişahının yüz bin askerine karşılık, İskender onu kırk bin askerle, hem de kendi toprakları olan İran'da bozguna uğratmıştır... Eğer İskender aklını kullanmasaydı, bu sonuca ulaşabilmesine imkân var mıydı?
Bütün bunlar gösteriyor ki, aklın gücü kılıçtan daima üstündür... Güçlü ve kuvvetli olmak iyidir, fakat kuvvet aklın emrine verilmelidir... Padişahlığın taşıdığı anlam, biraz da bunların her ikisini de yerli yerinde kullanabilmekle gerçekleşir." Padişah II. Murat, bu arada dedesi Yıldırım Bayezid'in Timur karşısında uğradığı yenilgiyi hatırlatır ve; "Dedem Sultan Yıldırım

Bayezid sadece kılıcına güvenmeyip, tedbirini de onunla birlikte alıp, birazcık aklını da kullanabilmiş olsaydı" demekten kendini alıkoyamaz.
II. Murat oğluna tecrübelerini ve tavsiyelerini aktarırken büyük çapta kendisini anlatır. Zaten kişinin tecrübeleri doğrudan doğruya onun hayatının açık bir muhasebesinden başka nedir ki?
"Ben, Yüce Allah'ıma karşı yaptığım ibadetleri en samimi duygularımla, canu gönülden yaparım.
Onun, dürüst inancımla, benim her çeşit faydalı ihtiyaçlarımı zamanında karşılayacağını kat'î olarak biliyor ve inanıyorum."
"Ben, bu çile ve ızdıraplar dünyasında çektiklerimin karşılıklarının, Allah tarafından, gelecek, başka bir dünyada verileceğine inanıyor ve O'na her an yalvarıyorum."
II. Murat yaşlı ve tecrübeli kişilerin durumunu ise şu güzel benzetmeyle açıklıyor; "ihtiyarlar, bir gemide oturmuş, hiçbir iş yapmaz gibi görünen bir dümenciye benzerler. Çünkü, geminin diğer mürettebatı bir aşağı, bir yukarı devamlı çalışma halindedirler. Kimileri yelken toplar, kimi su çeker, kimi ipleri bağlar, kimi de serene çıkar, fakat dümenci olduğu yerde durur. Onu görenler, hiçbir iş yapmadığını sanırlar. Halbuki geminin bütün sorumluluğu onun üzerindedir. Dümenci, gemiyi gereği gibi iyi yönetemezse, gemi devrilir veya karaya oturur; o zaman da gemi içindeki diğer bütün çalışmaların hiçbir anlamı kalmaz."
"Ey oğul! Bir an bile olsa, sakın adaleti elinden bırakma. Çünkü Yüce Allah da âdildir. Bir bakıma, sen O'nun yeryüzündeki temsilcisisin... O, sana kendi arzusuyla bazı üstünlükler vermiş ve kullarının başına geçirmiştir."
II. Murat'ın tavsiyeleri ve dolayısıyla kitap şu sözlerle biter; "Padişahlar, elinde terazi tutmuş bir kimseye benzerler. Sen padişah olunca teraziyi doğru tutmanı isterim. O zaman Yüce Allah da, senin iyiliğini arzular."
Acaba Fatih bu öğütleri ne kadar tutabilmiştir? Bunun muhasebesinin epeyce uzun tutacağı açıktır ve onu bir başka yazıya bırakmamız yerinde olacaktır. Fakat Fatih'in Vakfiyesi'nde yer alan şu meşhur cümleyi tekrar edebiliriz:
"Hüner bir şehir bünyâd etmektir.
Reâyâ kalbin âbâd etmektir."[9]

[9] https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=1367

SONUÇ

Dünya hayatının boğucu girdabı nesilleri önüne katmış sürükleyip duruyor. İnsanlar çoğu zaman kendi çıkarları, dünya gaileleri, geçim sıkıntıları derken bir bakıyorlar ki; yaş kemale ermiş, iş işten geçmiş hayaller akamete uğramış pek çok iş yarım kalmış halde ihtiyarlıktan nasiplerini almışlar. Arkalarına baktıklarında ise yeni nesil dedikleri, iletişim kanallarının zar zor işlediği, dünyanı gailesinin onları da yuttuğu çark dönmeye devam ediyor. Yazımızda bu problemlerin çözümünün Kur'an ahlakı ve Nebevi öğretilere sarılmak olduğunu anlatmaya çalıştık. Yazımız bir tarih dersi değil, tarihten gelen değerlere göz atarak ahlak ve iman akidelerine göz atıp neslimize ve geleceğimize bir nebze sahip çıkma gayretidir. Yoksa çektiğimiz dünya sıkıntıları sürüp giderken imtihan için geldiğimiz dünyanın meramını anlamadan, yorgunluk içinde hesap kapısına vardığımızda elimiz boş kalmasın.

Dünyada ne yaptın, neyle meşgul oldun, ardında ne bıraktın diye sorulduğunda belki kendimizi rahatlatıcı cevaplarımız olur. Sürgün geldiğimiz dünyadan ellerimiz kelepçeli ayrılmakla, imanı kamile varmış huzurlu ayrılmak arasında fark olsun. Kabirde başlayacak ön sorgulama ve mizanda açılacak defterimize karşı yüzümüz ak olsun. Rabbin kim, nebin kim, Kitabın ne, sorularına nasıl cevap verebiliriz. Sosyal medyadan aşina olduğumuz kayıt defterinin aslı olan amel defterlerimiz açılınca yüzümüz kızarmadan, geldim Ya Rabbi diyebilir miyiz? Resulün sancağı altında toplanmaya yüzümüz olur mu? Ümmetim hitabına mazhar olur muyuz? Bu sorulara verecek cevapları hazırlıyor muyuz? Yukarıdaki örnek nasihatlerden kaçında kendimizi tatmin eden cevaplar buluyoruz. Evet ben yapabildim diyebilmek için neler yaptık? Evlatlarımıza ne aktardık? Bizde olmayanı nasıl vereceğiz? Kendimizi hesaba çekmeden başkasından hesap sormak ne kadar ahlaki idi? Tevbe kapısı hep açık olduğu halde hiç uğramamış isek. Kapıya bir kere bile baş vurmamış isek…cevaplarımız ne olacak? Haydi o zaman Kur'an ahlakı ile yeniden dirilip Nebevi metotla yükselmenin yollarını arayalım. Yoksa ecel zaten kapıda bekliyor. Kurası belli olmayan bir sıra var.

"**Hasbunallahu ve ni'mel vekil ni'mel Mevla ve ni'me'n nasîr**" ("Allah Teala, bize yeter, O ne güzel vekildir. Ne güzel **Mevla** ve ne güzel yardımcıdır.")

Gufrâneke rabbenâ ve ileykel masîr"; "işittik ve itaat ettik, affına sığındık ya rabbi, dönüş sanadır."…